

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

**Komunitní zahrady – revolta v městském veřejném prostoru
Diplomová práce**

Autor práce: Bc. Eliška Šestáková

Vedoucí práce: Ing. Miroslav Kunt, Ph.D.

© 2016-2017 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Komunitní zahrady – revolta v městském veřejném prostoru" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. dubna 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Miroslavovi Kuntovi, Ph.D. za pomoc při tvorbě diplomové práce a jeho odborné rady, koordinátorce komunitní zahrady Vidimova Anně Černé a Kokoze o. p. s. za spolupráci. Dále bych chtěla poděkovat své mamince, své rodině a přátelům za velkou podporu.

Komunitní zahrady – revolta v městském veřejném prostoru

Souhrn

Diplomová práce pojednává o tématu městských komunitních zahrad, které se v posledních letech i v České republice začínají prosazovat. Nejprve práce pojednává o potřebě kontaktu městského člověka s přírodním živlem. Načrtává stručnou historii a vývoj městského zahradničení v České republice. Předkládá konkrétní příklady současných komunitních zahrad v zahraničí i u nás, porovnává situaci komunitního zahradničení v Praze a ve Vídni a snaží se roztrždit různorodé spektrum městského zahradničení a komunitních zahrad. Ukazuje možné příčiny vzniku tohoto fenoménu, jeho cíle, funkce a přínosy. Význam diplomové práce spočívá v představení rozmanitého množství témat, která se v komunitních zahradách objevují. Mezi hlavními to jsou: regionální zásobování, rozmanitost pěstovaných odrůd, soběstačnost a udržitelnost, společné vlastnictví, sociální interakce, neformální vzdělávání, ochrana a podpora životního prostředí. Neméně důležitým důsledkem komunitních zahrad je schopnost přemýšlet nad souvislostmi a změna přístupu ke konzumnímu způsobu života. Potenciál komunitních zahrad v městském veřejném prostoru může obsahovat i možná řešení širokého okruhu lokálních i globálních problémů a výzev současné společnosti. K tomu všemu se zde rozvíjejí vztahy na všech možných úrovních. V neposlední řadě se diplomová práce zabývá tématem veřejného prostoru a jeho komunity.

V rámci praktické části diplomové práce byl řešen projekt Komunitní zahrady Vidimova v Praze. Zahrada se nachází ve dvoře bývalé školky. Budova je v současnosti využívána Úřadem městské části Prahy 11. Řešený prostor zahrady má necelých 3 800 m². Zástavba zde má sídlištní charakter s hustou výstavbou převážně obytných panelových vícepodlažních budov. Návrh vycházel z rozborů územních vztahů, přírodních podmínek a ze zhodnocení současného stavu daného území a jeho komunity. Jedná se o stále rostoucí komunitu, v současnosti čítající přes 40 pravidelných členů. Tato zahrada má velký potenciál začlenit široký okruh uživatelů, ale především je nutné zapojit všechny dotčené subjekty do procesu rozhodování a utváření této zahrady.

Klíčová slova: Komunitní zahrady, Veřejný prostor, Zahradničení, Udržitelnost, Město, Praha

Community gardens - Revolt in urban public space

Summary

The diploma thesis discusses a topic of urban community gardens, which are growing trend over recent years in the Czech Republic. First of all the thesis focus on the need of urban human contact for nature elements. It outlines a brief history and development of urban gardening in the Czech Republic. The literary section proceeds further with concrete examples of existing community gardens, both abroad and in our country, it compares the situation of community gardening in Prague and Vienna and it is trying to sort through a diverse range of urban gardening and community gardens. It shows possible causes of this phenomenon and its objectives, features and benefits. The significance of this thesis is to show a diverse range of topics that appear in community gardens. Among the main are the following: regional supply, diversity of cultivated varieties, self-sufficiency and sustainability, common ownership, social interaction, informal education, protection and promotion of the environment. Equally important consequence of community gardens is the ability to think about the context and the change in attitude towards consumerism. The potential of community gardens in urban public space can also contain possible solutions to a wide range of local and global issues and challenges of contemporary society. On top of that there are developing relationships at all possible levels. The literary section in the end mentions public space and community.

The practical part of this thesis was dedicated to project, which focused on Community garden Vidimova in Prague. This garden is located in the courtyard of a former kindergarten. The building is currently used by the Municipality of Prague district 11. Designed space garden has nearly 3,800 square meters. Development here has the character of a settlement with dense construction mainly residential multi-storey panel buildings. The project proposal was based on analyses of regional relations, natural conditions and the evaluation of the current state of the territory and its community. It is an constantly growing community that now includes over 40 regular members. This garden has a great potential to incorporate a wider range of users, but above all it is necessary to involve all concerned subjects in decision-making and the creation of this garden.

Keywords: Community gardens, Public space, Gardening, Sustainability, City, Prague

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Cíl práce.....	9
3 Literární přehled současného stavu problematiky	10
3.1 Kontakt městského člověka s přírodním živlem.....	10
3.2 Vymezení pojmů	11
3.3 Městské zahradničení.....	13
3.3.1 Komunitní vs. městské	14
3.3.2 Historie městského zahradničení.....	14
3.3.3 Druhy městského zahradničení	17
3.3.4 Druhy komunitních městských zahrad	18
3.3.5 Zeleň ve městech současnosti	20
3.4 Komunitní zahrady dnes – naše i zahraniční příklady.....	23
3.4.1 Současné situace městských komunitních zahrad v Praze a ve Vídni	27
3.5 Přínosy, funkce a benefity komunitních zahrad	29
3.5.1 Komunitní zahrada a její vliv na udržitelnou společnost	36
3.6 Veřejný prostor a komunita	38
4 Zhodnocení podkladových údajů	40
4.1 Metodika	40
4.2 Analýza územních vztahů	41
4.3 Analýza přírodních podmínek území	45
4.4 Současný stav.....	47
4.5 Inventarizace současných dřevin.....	49
4.6 Fotodokumentace současného stavu	51
4.7 Výstupy pro návrh	55
5 Vlastní projekt	56
5.1 Idea návrhu	56
5.2 Výkaz nákladů	62
5.3 Budoucí rozvoj	63
5.4 Vizualizace	64
6 Diskuze	66
7 Závěr	68
8 Seznam použitých zdrojů	69
9 Seznam obrázků, tabulek a vizualizací.....	73
10 Samostatné přílohy	75

1 Úvod

V posledních letech je znovu objeven a realizován starý trend v obnovování a plánování městských veřejných ploch, a to zejména zelených městských prostranství. Vzhledem k poptávce po více šetrnějších a k životnímu prostředí příznivějších postupů, vyrostla v posledních desetiletích nová forma veřejného městského prostoru – komunitní zahrady. Bylo mnohokrát prokázáno, že městské zahradničení a zelené veřejné prostory celkově mají zásadní vliv na kvalitu života, obyvatelnost a udržitelnost měst a obcí. Městské komunitní zahradničení poskytuje nejen výhody v oblasti životního prostředí a samozásobitelství, ale v současné době může být ještě více důležitější jeho sociální, a dokonce i ekonomické přínosy.

Městské komunitní zahrady a jiné zahradnické iniciativy podle Rasper (2014) chtějí, aby se dále předávaly vědomosti a prohlubovalo se povědomí o tom, jakou roli v dnešní době zahradničení hraje. Nepěstují totiž pouze rostliny, ale také sociální kompetence, to nejdůležitější na zahradě je skutečně komunikace. Jde o propojování, komunikování, o setkávání se na veřejnosti, o vytvoření společného povědomí. Vzniká tak vědomá účast na událostech v blízkém i vzdáleném okolí. Přemýšlet nad souvislostmi a klást otázky znamená myslet politicky. Co se tady děje? Kdo to řídí? Kdo z toho má užitek? Jak se to, co se stane, prezentuje veřejnosti? A především: co s tím každý jeden zahradník neboli občan má společného? Pro mnoho lidí to může být neobvyklá myšlenka, že by zahradničení mohlo obsahovat politické aspekty. Přesto základní zkušenosti ukazují, že společné komunitní zahradničení je záležitost i politická. Kdo zahradníčí, ten je aktivní, umí jednat, rozhodovat se a nést odpovědnost. Bere věci do svých rukou. Zahradník je v interakci se svým prostředím.

Kdo zahradníčí, potřebuje místo, přetváří prostor, a to právě ve městech souvisí s otázkou moci. Ve městech, kde probíhají urputné konfrontace na téma veřejné prostory, například v Hamburku, jsou projekty zahrad součástí aktivních politických sítí. Jde o to, vybojovat a obhájit místa, která zvyšují kvalitu života ve městě. Zpravidla totiž jde o komerční hledisko při využití ladem ležící půdy (Rasper, 2014).

I v České republice se v posledních letech komunitními zahrady začínají prosazovat. Jsou obnovovány myšlenky městského zahradničení, zakládají se společné kompostárny a začíná se podporovat myšlenka komunitou podporovaného zemědělství. Potenciál komunitních zahrad v městském veřejném prostoru může obsahovat možná řešení

různorodého okruhu lokálních i globálních problémů a výzev současné společnosti. Tento potenciál se mimo jiné snaží nastínit literární část diplomové práce. V praktické části je řešen projekt konkrétní městské komunitní zahrady v Praze. Tato zahrada má velký potenciál začlenit širší okruh uživatelů, ale především je nutné zapojit všechny dotčené subjekty do procesu rozhodování a utváření zahrady.

2 Cíl práce

Literární rešerše bude zaměřena na téma městských komunitních zahrad, na jejich historii a vývoj nejen u nás, ale i v zahraničí. Budou doloženy konkrétní příklady ze zahraničí i České republiky a bude provedeno porovnání současné situace městských komunitních zahrad v Praze a ve Vídni.

Budou předloženy možné příčiny vzniku těchto zahrad, jejich cíle, funkce, přínosy a možné formy.

Cílem praktické části je vytvoření návrhu revitalizace Komunitní zahrady Vidimova v Praze. Návrh bude vycházet z průzkumu a zhodnocení současného stavu daného území a jeho komunity.

3 Literární přehled současného stavu problematiky

3.1 Kontakt městského člověka s přírodním živlem

Proměna vegetace s roční i denní dobou, mění se barvy, vůně, tvary, růst a rozkvétání či usychání, přilet a odlet ptáků a jiné projevy života městské fauny, to vše se řídí jinými cykly a rytmy, než frázování času sociálního; je to trvalá připomínka toho, že zde lidé nejsou sami, že jsou se svým civilizovaným světem ponořeni do něčeho širšího, něčeho přesahujícího.

Kontakt s přírodním živlem městský člověk oceňoval v historii vždy a jeho potřeba rostla tím silněji, čím intenzivněji byla města zastavována a svým rozrůstáním oslabovala dostupnost okolní krajiny. Přírodní a krajinné prvky ve městě ovšem nejsou jen přírodním rámcem, ale jsou zároveň součástí sociálního prostoru města. Právě forma skloubení a vždy specifická kombinace těchto dvou základních dimenzí – přírodně-ekologické a sociálně-kulturní – je základem rozmanité škály městských veřejných prostorů s větším či menším zastoupením přírodní složky (Kratochvíl, 2015).

V současném moderním každodenním životě hrají roční doby stále méně a méně významnou roli. I tady je zahradník ve výhodě, protože se řídí přirozeným rytmem, kterému je stejně jako rostliny podřízen i člověk, ať už si to uvědomuje či nikoliv. Ten, kdo ztvárňuje přírodu, dobře ví, že při plánování záhonů a keřů musí myslet na přirozený rytmus přírody (Anon., 2009)

Přírodu je možné pochopit jedině tehdy, když se jí dotýkáme. Takovéto chápání patří k nejdůležitějším krokům nejen dětí na cestě k poznání světa. Nejprve je možné zažít malý rytmus dne a noci v chování květiny na záhonu, uvidět a pochopit vliv počasí na rostliny. Poté přichází zjištění, že existuje vztah mezi malými živočichy – jako včelami či motýli – a rostlinami. Poznání o tom, co je dobré pro květiny a čemu je třeba se při zaházení s nimi raději vyhnout. Krátce řečeno vlastní záhon se stává mikrokosmem a pokusným polem. Zahradník postupem času pochopí i velký rytmus Slunce a Měsíce, ročních dob, bytí a nebytí. Na konci pak stojí poznání, že je sám součástí tohoto velkého koloběhu. To učí skromnosti a trpělivosti při zacházení s přírodou; je to první krok k tomu, aby lidé rozpoznali, že životní podmínky jsou závislé na nenarušeném soužití všech v co nejzdravějším prostředí (Anon., 2009).

3.2 Vymezení pojmů

Město nechápeme jako protiklad přírody, nýbrž jako prostor, kde se nahází příroda stejně jako všude jinde – pouze za specifických podmínek. Překvapivá změna měst přinesla velké množství zvířat a rostlin. V současné době jsou města místem, odkud a kam proudí zboží. Částečně je to přirozené, objemy ale nemusejí být až tak extrémní. Místo toho, aby bylo nakupováno více a více zboží, které se vyrobí někde jinde, a pak je potřeba velké množství energie k jeho následné dopravě na místo určení, mohlo by se něco vyrábět ve městě nebo v jeho blízkém okolí (Rasper, 2014).

Co je to zahrada? Je to místo, kde všechno roste a setkává se, místo, kde nacházíme cenné vědomosti. Žijí zde lidé, zvířata i rostliny. Zahrada je pozvánkou, městem – a společností, je to výzva, abychom změnili svůj zažitý způsob vnímání. Zahrada jako místo možností či utopií není jen místem v pravém slova smyslu, je něčím mnohem širším a hlubším. Komunitní zahrada je pojem označující zahrady, kde se víceméně pracuje společně. Jsou zakládány většinou různými iniciativami, často jsou určeny pro všechny, starají se o ni jejich spolupodílníci (Rasper, 2014).

V neposlední řadě je zde také odlišný pohled na půdu. Půda ve městech má dvojitou povahu. Je to na jedné straně zemina, na straně druhé je to především plocha určená pro stavební a dopravní účely. Půdu jako zeminu nevnímá ve městě téměř nikdo. Přitom by se ale většina těchto lidí okamžitě podepsala pod to, jak nezbytná je městská zeleň, a přitom by nikdo ani nepomyslel na to, že i městská zeleň vyrůstá z půdy a že je rozdíl, jaké povahy a kvality tato půda je. Rozumí-li se městskou půdou pouze její ekonomická a funkční hlediska, vytrácí se přitom zcela skutečnost, že má i svou ekologickou hodnotu. Zúrodnit již jednou zastavěnou městskou půdu totiž stojí čas a peníze (Rasper, 2014).

Revolta je záležitostí jedinců, kteří se zbavili zaběhlé rutiny. Znamená to, že stále více lidí se zbavuje starého způsobu smýšlení, zaběhlých způsobů života a snaží se naučit něčemu novému, najít nové způsoby. Jsou méně ambiciózní, méně chamtiví a jsou láskyplnější a zbaveni nenávisti. Čím více lidí vystoupí z davu, tím větší je naděje na záchranu společnosti (Osho, 2014).

Guerilla gardening, nebo také partizánské zahradničení či divoké zahradničení, je podle Hrnčiarové (2015) osazování městských ploch, které nemají zahrádkáři v legálním

vlastnictví ani pronájmu. Většinou se jedná o opuštěná místa a nevyužívané prostory. Motivací k takovému typu zahrádkaření je zvýšení kvality života v městě a vyvolání diskuze o využívání veřejného prostoru. Je to zároveň způsob, jak upozornit na ubývající zeleň ve městech a stále přibývajícím chátrajícím a neudržovaným prostorům. Guerilla zahradníci vysazují buď jedlé rostliny, nebo rostliny, které mají ztraktivnit veřejný prostor, například květy. Protože se jedná o výsadbu bez povolení nebo ohlášení, v některých případech probíhá tajně, v noci, jindy zase záměrně přes den s cílem upozornit na zanedbaná místa. V rámci guerilla gardening se osazují městské nevyužívané betonové květináče, vnitrobloky, trávničky podél chodníků, ostrůvky v silnici apod. Před samotnou výsadbou je často nutné vybrané místo nejdříve zbavit odpadků a plevelů. Samotným vysazením rostlin to však nekončí, je potřeba časté zalévání. Proto se k mnohým takovýmto výsadbám připojují tabulky s výzvou, aby je kolemjdoucí zalili a sami se tak zapojili. Rasper (2014) říká, že spektrum činností guerilla zahradníků sahá od shazování semenných bomb až po obdělávání celých záhonů, ze kterých postupem času mohou vzniknout i komunitní zahrady. Příkladem takto vzniklé komunitní zahrady je Längenfeldgarten ve Vídni. I v Mnichově se těmto formám zahradničení daří velmi dobře. Městská správa společně s ekologickou organizací Green City téměř zlegalizovala partyzánské guerilla zahrádky, takže se zahradníci radí se správou o vhodných plochách pro osázení, zapojují na začátku do těchto akcí obyvatelé a obchodníci, a tím zajistí i trvání nově ozeleněných ploch.

Incredible edible movement je hnutí, které má kořeny v Anglii. Momentálně je velice rozšířené i ve Francii. Hnutí vzniklo v anglickém městě Todmorden v západním Yorkshire v době rostoucí hospodářské krize v roce 2008. Hlavní vizí tohoto hnutí je udělat něco prospěšného pro komunitu a zpřístupnit všem zdravé lokální jídlo. Ústřední myšlenkou „sázíme, zaléváme a dělíme se“ chtějí její členové postupně proměnit nevyužívané plochy ve městě na malé zahrádky s jídlem pro každého. Tato myšlenka se rychle rozšířila do celého světa a podnítila vznik dalších iniciativ (Hrnčiarová, 2015).

3.3 Městské zahradničení

Už samo spojení městské zahradničení v sobě obsahuje protiklad. Pro město je odjakživa typický život vzdálený přírodě a odlišný životní styl, kde platí zcela jiná pravidla. Na jedné straně je možné vidět kamenné obličejce, hektický způsob života, kino, kulturu, kavárny. Ale k městu patří i dopravní chaos, velké množství lidí, násilí a špatný vzduch. Město vykazuje ve srovnání se svým okolím zvýšenou spotřebu energie a materiálu, je východiskem a cílem dopravy, komunikace a pohybu zboží. Skládá se z drobné mozaiky životních stylů, stavebních slohů. Využívá okolní plochy, slouží jako průtokový ohříváč myšlenek a katalyzátor osobní historie. Město, to je intenzivní, zhuštěný život (Rasper, 2014).

Mnoho lidí se však v této souvislosti cítí čím dál hůř: to kvůli způsobu, jak se zachází s přírodními zdroji, jak se vyrábějí potraviny, jak i banální všední den ovlivnila dělba práce. Už si ani není možné opravit budík svépomocí, protože se skládá z jednoho čipu a několika svařovaných částí z umělé hmoty. Společnost čelí nekonečnému proudu zboží všude kolem.

Čím dál tím více lidí se chce znovu podílet na základních procesech, nejen ve městech, ale především tam. Lidem totiž dochází, že monokultury na polích a v průmyslových halách spolu navzájem souvisí: představují prázdné místo, které se rozevřelo v naší každodennosti. Chybí jim ten dávný pocit sounáležitosti. Chtěli by se účastnit výroby potravin, představované setbou a sklizní, předzásobováním a samovýrobou, chtěli by se vrátit nazpátek a být při tom. Protože to hodně lidí vidí podobně, začínají se věci měnit. Tak spatřili světlo světa i úžasné městské zahradní projekty, jako například projekt Prinzessinnengarten (Princezniny zahrady) v Berlíně, který inspirovala a motivovala hodně lidí k napodobování. Vznikly další i mnohem rozšířenější projekty, jako je možnost si společně pronajmout od města kus půdy a obdělávat ji, či možnost po dobu jedné sezony sklízet vlastní zeleninu bez předchozích znalostí. Přitom se nejedná o návrat k přírodě či do doby kamenné. Jen se lidé rozhodli změnit směr. Lidé rozhodující o budoucnosti naší planety žijí ve městech. Jednoduše proto, že tvoří již většinu populace. Největší výzvy, které před lidstvem stojí, se týkají způsobu, jak bude zacházeno s přírodními zdroji, se vzduchem, vodou, půdou a potravinami. A zahradničení je přesně o tomto – je to hra s přírodními zdroji (Rasper, 2014).

V zásadě nejde o žádnou novinku, když výroba potravin, tedy součást života, bude probíhat také ve městech. A v současné době jsou k tomu podmínky více než dobré. Města opustil průmysl spojený se znečišťováním životního prostředí nebo se stal obětí změn

infrastruktury, benzin neobsahuje olovo, zplodiny se filtrují čím dál tím víc. Vzduch ve městech je dnes mnohem lepší než v minulých desetiletích, k produkci jedovatých látek téměř nedochází. Je tedy nutné přehodnotit představu „špatného města“ a „dobrého venkova“. Co se týče přehnojování, používání jedů, zatěžování podzemní a splaškové vody, se poměry mezi městem a vesnicí v posledních desetiletích obrátily (Rasper, 2014).

3.3.1 Komunitní vs. městské

Hrnčiarová (2015) říká, že pěstování ve městě neznamena jen pěstování na balkonech či terasách. Ve městě je možné pěstovat kdekoli – v nevyužívaných prostorách vnitrobloků, na střeších, fasádách domů i v opuštěných parcích a městských zahradách. Všechna tato uvedená místa ozeleněná a využívána na dopěstování jedlých rostlin nepochybně obohacují kvalitu života obyvatel daného města. Kromě ekologických výhod mají v sobě nepopiratelný sociologický aspekt. Lidem dají důvod se setkávat, poznávat, spojovat se, vyměňovat si zkušenosti, společně na něčem pracovat, něco tvořit a nabíjet se pozitivním přístupem k životu. Zároveň jsou stimulem pro zamýšlení se nad využíváním veřejného prostoru a vztahu obyvatel k němu.

Pro zahrady vznikající v posledních letech v městském prostředí na základě popudů občanů se vžil název komunitní. Většina zahradnických projektů realizovaných na území hlavního města Prahy má skutečně především komunitní povahu. Zahrady nejsou zaměřené jen produkčně, ale věnují se spíše rozvoji vztahů na místní úrovni a pěstování je zde především prostředkem k naplňování dalších potřeb zapojených jednotlivců nebo skupin. Městská zahrada je jakákoli zahrada, která využívá městský prostor různého typu (volná půda, betonové plochy, střechy administrativních či jiných budov) pro vytváření míst pro městské pěstování a/nebo kompostování, není zde tedy podmínkou aktivní zapojení místních obyvatel/komunity do programu zahrady. Naopak, městské zahrady mohou plnit různé funkce v závislosti na své zaměření (Lankašová, 2013).

3.3.2 Historie městského zahradničení

Počátky rozvoje české zahradní kultury jsou dle Pacákové-Hošťálkové a kol. (2000) spojeny s prvními klášterními zahradami v Praze, které vznikaly ve středověku. Kostely a

kláštery patřily k hlavním dominantám středověkého města. Jejich umístění bylo pečlivě rozmyšleno a vyměřeno. Pozemky, které k nim náležely, nesměly být věnovány jiným než zahradním účelům. Tato norma je do jisté míry chránila i později po josefínských reformách.

Zemědělské a zahradnické práce zajišťovaly zásobování a hospodářskou nezávislost. Botanické vědomosti, které vycházely ze znalostí přírodovědných děl antiky, navíc byly zárukou lékařské péče o lid v okolí zahrad (Kalusok, 2004). Plochy pro pěstování léčivých rostlin byly spolu s ovocným sadem a často také s vinicí a chmelnicí součástí užitkové zahrady. V některých případech měly podobu samostatné lékárnické a zelinářské zahrádky. Pěstovaly se v nich rostliny pro přípravu a kořenění jídel, ale i k výrobě dezertních vín a speciálních likérů a v neposlední řadě pro léčebné účely (Pacáková-Hošťálková a kol., 2000).

V šestnáctém století, jak uvádí Thacker (1985), začaly Evropu zaplavovat nové rostliny a stromy dovezené z Orientu a z nově objevené Ameriky. Obecně se za hlavní novinky dovezené z Ameriky v šestnáctém století považují brambory, rajčata a tabák. Ale to je jen hodně omezený výčet. Seznam rostlin a stromů, které byly nově dovezeny do Evropy v letech 1500 až 1700, ukazuje nepřeborné množství zahraničních novinek, o kterých už nikdo neuvažuje, že by zde nerostly už od nepaměti. Tyto rostliny byly často pěstovány jako "kuriozity" v rostlinných sbírkách, než jen jako běžné zahradní ozdoby nebo byly zasazené v květináčích (někdy velkých a zdobených), připravené pouze pro zvláštní příležitosti. Takto byly také připravené pro přenos do úkrytu skleníků v zimním období. V této době výrazně ožilo systematické studium a zájem o rostliny v západní Evropě.

Pražské čtyřměstí druhé poloviny 18. století obklopoval věnec spletený ze zahrad, vinic, polí a hájků, potůčků, rybníků, alejí a remízků pražského venkova, a dále předměstských villegiatur, usedlostí a dvorů. V tomto prostředí byly ideální podmínky pro uchycení nových zahradnických idejí (Pacáková-Hošťálková a kol., 2000).

Industrializace byla od počátku spojena s kapitalismem, který je založen na nerovném vztahu mezi vlastníky kapitálu a nemajetnou námezdní silou. Lidé v důsledku rozvoje průmyslu migrovali za prací do měst, z venkované a rolníků se stávali urbanizovaní dělníci, kteří ztráceli přístup k půdě, přicházeli o možnost soběstačnosti a v základním uspokojování potřeb čím dál více záviseli na trhu. Došlo ke generalizaci tržních vztahů, pro něž mělo zásadní význam, že se půda a práce přeměnily ve zboží (Gibas a kol., 2013).

Základem pro vznik hnutí malých zahrad v sedmdesátých letech 19. století byly především následující důvody: nepohodlné byty v rychle se rozvíjejících městských

aglomeracích, hrozná pracovní podmínky, absence politického konsenzu. Ačkoli politické a společenské poměry nelze srovnávat, něco společného však přesto zůstává. Tenkrát stejně jako dnes byl rozšířen pocit, že se něco ubírá nesprávným směrem a že je třeba se proti tomu postavit. Tenkrát stejně jako dnes šlo o kritiku kapitalismu volné soutěže – tehdy představovaného formou bezohledné industrializace, dnes formou globalizace a kapitalismu velkých finančních investorů a koncernů. I když požadavky po podobných formách společného hospodaření existovaly již po staletí, tak se k němu v současné době obrací velký počet občasných iniciativ (Rasper, 2014).

Trend vývoje od živých k nežijícím městům a obytným zónám, který doprovázel industrializaci, oddělení různých městských funkcí a spoléhání se na auta, to vše také způsobilo, že se města stala bezvýrazná a monotónní (Gehl, 2000).

V Americe vznikaly první komunitní zahrady na konci 19. století, v době masového přesunu obyvatelstva z venkova do měst. První myšlenky vytvořit společné zahrady sahají do roku 1970 a byly uskutečněny zejména v New Yorku. Během první světové války byly komunitní zahrady jedním ze zdrojů potravin nezaměstnaných obyvatel. Vláda podporovala obyvatele v pěstování vlastního jídla. Po druhé světové válce zájem o komunitní pěstování opadl. Na několik desítek roků upadaly komunitní zahrady v zapomnění. K jejich znovuzrození došlo v osmdesátých letech minulého století, jako reakce na budoucí inflaci, obavy o životní prostředí a budování sousedských vztahů (Hrnčiarová, 2015).

Pojem evropské zahrady třicátých let je nesporně spojen s individuálními rodinnými domy. V pojetí zahrady se spojila výrazová odezva na vnější konstruktivistickou strohost domu s reflexí jeho interiérové dispozice. V soudobé zahradní tvorbě, časově vymezené necelou poslední třetinou 20. století a navazující údobí praktikismu a degradace výtvarných hodnot v 50. a 60. letech, je provozním, technickým a ekonomickým aspektům přikládán význam, převažující nad ideovým obsahem (Pacákové-Hošťálkové a kol., 2000).

Takzvané interkulturní zahrady v Německu představují zvláštní formu komunitních zahrad, které byly založeny podle vzoru projektu mezinárodní zahrady v Göttingenu a snaží se sdílet stejné myšlenky a cíle. Zahrada v Göttingenu vznikla roku 1990 na základě potřeb žen z Bosny, které v důsledku války musely opustit svou vlast. Úspěšná myšlenka vedla k založení mnoha dalších mezikulturních zahrad v Německu a v poslední desetiletích také v Rakousku. Důvod pro tento velký úspěch a rychlé rozšíření myšlenky je povaze samotného

nápadu: V evropské společnosti nebylo mnoho míst, kde by lidé sdíleli své každodenní zájmy s rodinami migrantů (Gartenpolyglot, 2017).

3.3.3 Druhy městského zahradničení

V souvislosti s hnutím městského zahradničení vzniklo velké množství nových forem zahrad. Přechody z jedné formy do druhé mnohdy splývají. Přesto existují zřetelné rozdíly týkající se jejich motivace anebo organizace (Rasper, 2014). Roztřídění rozmanitého spektra městského zahradničení je dle Certomà a Notteboom (2015) téměř nemožné poskytnout, protože různé země, tradice a kontexty vytvářejí mnohem různé zahradnické postupy. Nicméně mezi nejběžnějšími kategoriemi patří:

- zahrádkářské kolonie – to jsou úseky poskytnuté veřejné půdy, které jsou naplánované, navržené a řízené místními úřady
- komunitní zahrady – to jsou veřejné nebo opuštěné soukromé pozemky, kde je záměrem občanů provozovat zahradnické projekty zaměřené na budování společenství a prosazování socio-environmentálních hodnot). Zatímco v některých případech je dosaženo dohody s místní správou, mohou být komunitní zahrady plánovány také v otevřeném rozporu s institucemi a vést tak k okupačním iniciativám;
- Guerilla gardening – tedy partyzánské zahradničení, je dobrovolná činnost zahrnující kultivaci "půdy někoho jiného". Tato činnost je obecně popisována, jako že se snaží zkrášlit sousedství a zvýšit biologickou rozmanitost v oblastech, které obvykle trpí zanedbáním. Tato činnost nepředpokládá skutečný management, protože se jedná především o politické gesto k přilákání pozornosti veřejnosti k potřebě více zeleně.
- Zahrady pro samosklizeň jsou profesionály osázené parcely, o niž se během sezóny starají a úrodu sklízí amatérští zahradníci. Je to skvělé pro začátečníky v zahradničení. Nevýhodou je, že se na podzim musí vše uklidit a nesmí se zde pěstovat ovocné stromy a keře (Rasper, 2014).

Obrázek č. 1 Zahrada pro samosklizeň na jaře Roter Berg – Hietzing, Vídeň

3.3.4 Druhy komunitních městských zahrad

Rozdělení nespočtu druhů komunitních zahrad je velmi obtížné. Každá vzniká za jiných okolností a řídí se různými pravidly. Mezi nejrozšířenější druhy komunitních zahrad patří mobilní komunitní zahrady, které jsou dočasné a umožňují měnit design každý rok. Mobilní komunitní zahrady jsou podle Rasper (2014) fenomén, který vznikl z nouze, protože městská správa povoluje na pozemcích ležících ladem pouze dočasné využití, než tam vznikne něco „opravdového“. Dalším důvodem je skutečnost, že se na některých místech přímé pěstování zeleniny k jídlu nedá doporučit kvůli znehodnocené půdě. Proto jsou takovéto zahrady v bednách či pytlech.

Dalším zajímavým příkladem jsou zahrady vznikající ve vnitřních traktech domů, které nájemci společně využívají. Mohou být zakládány nejenom obyvateli, ale i společnostmi pro bytovou výstavbu a zvyšovat tak atraktivitu bydlení. Mohou být jak uzavřené, tak volně průchozí.

Obrázek č. 2 Uzavřená komunitní zahrada ve dvoře domu

Obrázek č. 3 Průchozí kom. zahrada ve dvoře

Obrázek č. 4 Komunitní zahrada mezi bytovkami

Obrázek č. 5 Komunitní zahrada na opuštěném pozemku

Obrázek č. 6 Komunitní zahrada vzniklá spoluúčastí Městské části

Některé komunitní zahrady vznikly jednoduše tak, že se obyvatelé bytových domů rozhodli obdělávat zelený veřejný prostor mezi domy. Postupem času se několik záhonů rozšíří na komunitní zahradu a vzniknou tak úžasná místa, díky kterým se lidé propojují.

Také existuje nespočet zahrad vznikajících na jakémkoli opuštěném městském prostoru, jako jsou bývalé zahrady, parkoviště, staré průmyslové parcely a tak podobně. Prolínají se zde různé přístupy, styly, myšlenky, materiály a také národnosti podle konkrétního místa vzniku.

Novinkou přicházející v posledních letech i do České republiky je vznik komunitních zahrad z přímého popudu městské části se záměrem podpořit místní komunitu. Vznikají tak zajímavé projekty většinou spojené s edukačními a pokusnými záhony, komunitními centry či jinými vzdělávacími institucemi.

3.3.5 Zeleň ve městech současnosti

Kalusok (2004) zdůrazňuje, že ve velkoměstech 21. století je zakládání nových velkých parků a zahrad nemožné. Je evidentní, že městský prostor určený zahradám byl mnohde zredukován na malé a nejmenší areály. Úprava místa, rozšíření a rekonstrukce historických zahrad, instalace v historických parcích, úprava reprezentativního vnějšího prostoru úředních budov, osazování prosklených atrií v ocelových a skleněných palácích nové moderny představují okruh zakázek dnešních krajinářských architektů a zahradních umělců.

Naše země, jak zdůrazňuje Corner (1999), je naše dědictví, které vyžaduje péči a zušlechťování. Pro obnovovací procesy zahradní a krajinné architektury je obzvláště důležitá specifičnost místa. Zahradní architekti tradičně hledají nové možnosti a postupy. V posledních letech se tyto zotavovací procesy vegetačních ploch soustředily nejen na dočasnou okrasnou stránku, ale především na biologickou stránku, díky níž téměř ztracené plochy začaly znovu vzkvétat. Díky tomu se účinnost jejich obnovy posuzuje ze 3 hledisek. První hledisko je uchování případné historické památky a kulturního obohacení místa. Druhé je s ohledem na účelnost místa, jelikož se neustále vyvíjí nové aktivity a nové možnosti využití. A třetí a nejdůležitější hledisko účinnosti obnovy zeleně je o ekologické diverzifikaci a úspěchu zotavení místa, tak abychom obnovili základ bohatství veškerého života na Zemi.

Slánský (2013) uvádí, že podle posledních územně analytických podkladů hlavního města Prahy představuje podíl veřejně přístupných ploch zeleně 25 procent z rozlohy města a na jednoho obyvatele připadá 97 m² veřejně přístupných ploch. Když hovoří o zeleni, má na mysli všechny její typy od spontánně vzniklého společenstva až po kompozičně utvářenou parkovou plochu. Všechny tyto typy od zeleně krajinné až po tu městskou vytvářejí zelenou kostru města. Jsou tedy neméně důležité jako jakákoliv jiná infrastruktura města.

Již v devadesátých letech si Praha uvědomila, že její budoucí rozvoj nelze řešit bez stanovení základního systémového řešení zeleně. Tehdy se začal vytvářet tzv. celoměstský systém zeleně. Současně se zpracováním urbanistické koncepce pro celé město si nechal tehdejší magistrát zpracovat nezávislou studii – Systém celoměstsky významné zeleně, kterou vytvořil Ing. Petr Kučera společně s Ing. Petrlíkovou. Základ systémového pojetí zeleně byl tak vytvořen. Důležitější však je, že tento koncepční prvek byl začleněn jako závazný prvek do územního plánu Prahy a tato koncepce je stále součástí platného územního plánu.

Na město je vždy nutné pohlížet jako na celek složený z jednotlivostí. Teprve takový pohled může zabezpečit udržitelnost jeho budoucího rozvoje. Celoměstský systém zeleně je jeho nedílnou součástí. Systémy zeleně totiž představují stejně důležitou infrastrukturu pro město jako například doprava nebo sítě technického vybavení. Jsou rovnocennou součástí, se stejnou důležitostí a významem. Při hledání možných cest rozvoje nesmí být zapomenuto na samou podstatu života. Systémy zeleně mají zásadní význam při vytváření trvale udržitelných měst (Slánský, 2013).

Vztahy v přírodě, stejně jako vztahy mezi lidmi nebývají jednoduché. Ani vztahy mezi stromy a lidmi takové nejsou: uskutečňují se v několika rovinách. Nejsnáze jsou pochopitelné ty, které jsou, zjednodušeně řečeno, hmatatelné. Lidé dobře chápou všechno, z čeho mají prospěch. Vyjmenovat, čím a jak konkrétně jsou stromy lidem užitečné, není obtížné, jen seznam by byl hodně dlouhý: svými plody, ať sladšími nebo natrpkými, s peckami i dužninou, svými listy a květy na léčivé čaje i masti. Lidé využívají kůru stromů, pryskyřici a lýko, ale nejvíc dřevo – na stavby obydlí, lodí, na nábytek, také k vaření pokrmů a k topení už od nepaměti. Od kolébky po rakev strom lidi provázel, provází a slouží. Ať si to lidé uvědomují, anebo to berou jako samozřejmost, stromy dotvářejí krajinu i naše města, to ony dodávají charakter a malebnost. V tom jsou nezastupitelné a nenahraditelné. A ještě něco: stromy jsou krásné. Každý po svém, pokud se jejich krásu naučíme vidět. Pokud se jim naučíme naslouchat, pak pobídnou k přemýšlení (Hrušková, 2005).

Největším bohatstvím, které v zahradní a krajinářské praxi v současné době existuje, jsou dle Machovce (1992) vzrostlé porosty dřeviny. Vývoj dřeviny, zvláště stromovitých, je vždy otázkou dlouhé řady let a nedá se důsledně nahradit žádnými, sebe složitějšími opatřeními. Vždyť i tak často doporučované přesadby vzrostlých dřevin jsou možné jedině za toho předpokladu, že vzrostlá dřevina byla předem vypěstována na nějaké jiné ploše. Pokud má být její přesadba skutečně účinná, je třeba, aby byla na původním stanovišti dlouhodobě připravována.

Z uvedeného vyplývá, že nejen sadovnický a krajinářsky obhospodařované plochy zeleně, ale jakákoliv vzrostlá zeleň, potenciaálně využitelná pro sadovnické a krajinářské účely, je prakticky nenahraditelná, respektive je nahraditelná pouze ve velkém časovém odstupu, rovnajícím se řádově několika desítkám let. Proto je velmi důležité, aby existující vzrostlá především městská zeleň, a to hlavně na plochách výhledově určených k sadovnickému a krajinářskému využití, byla v maximální možné míře zachována. Nejde tu

však o zachování za každou cenu, ale tak, aby se existující zeleň stala základem budoucích zahradních a krajinářských úprav. Tam, kde se jedná o zeleň k těmto úpravám již přináležející, je nezbytné, aby byly zachovány a rozvíjeny všechny její účelové funkce. Velmi často do potřebných zásahů patří účelové probírky a celková přestavba a výchova porostů (Machovec, 1992).

3.4 Komunitní zahrady dnes – naše i zahraniční příklady

Hrnčiarová (2015) uvádí, že současné komunitní zahrady jsou reakcí na životní styl, jemuž obyvatelé měst propadli. Poskytují alternativu k bezhlavé konzumaci potravin ze supermarketu, které za námi cestují tisíce kilometrů zanechávající za sebou uhlíkovou stopu, životu v městské anonymitě a nezájmu o sousedy a okolí. Jsou prostředkem, jak si alespoň částečně vypěstovat vlastní jídlo a znát se se svými sousedy.

Ten, kdo dnes zahradničí, se podílí na utváření svého okolí, pohybuje se v přírodě a je v kontaktu s rostlinami, částečně si sám obstarává potravu a je nedílnou součástí tisícileté činnosti přizpůsobené poměrům dnešní dob (Rasper, 2014).

Známa komunitní zahrada Prinzessinnengarten v Berlíně funguje už několik let. Všechna místa určená k pěstování jsou společná – každý se stará o všechno, přičemž sklizeň zůstává zahradě a buď se prodá, nebo se požije v zahradním bistro, které díky vyprodukovanému zisku pomáhá zahradě k samoudržitelnosti. Zahrada je jakousi oázou zeleně v centru rušného a hlučného města, kde se setkávají lidé různého věku, původu či kultury, tak typičtí pro toto město. Zároveň zahrada poskytuje prostor různým vědeckým projektům, které zkoumají například možnosti alternativní energie (Hrnčiarová, 2015).

Obrázek č. 7 Komunitní zahrada Prinzessinnengarten před svým vznikem a po několika letech existence

Na Slovensku existují komunitní zahrady již na několika místech. V Bratislavě je například Krasňanský Zelovoc, který vznikl z podnětu rodičů, kteří chtěli obohatit jídelniček svým dětem. Dalším příkladem je komunitní zahrada u Vodárenského muzea, kde zakladatelé využili pozemek ležící ladem, či mobilní komunitní zahrada v Sasinkově ulici, která je stále připravena se v případě potřeby přestěhovat na jiné místo. Občanské sdružení „Jedlé město“ v Bratislavě zakládá první komunitní jedlý sad. Jeho cílem je zvýšit

soběstačnost města, chránit tradiční a krajové odrůdy ovocných stromů, a také učit lidi prostřednictvím setkávání a workshopů, jak se správně starat o ovocné stromy a keře. Členové komunity si budou moci obrát ovoce pro svoji potřebu, občasní návštěvníci si ho budou moci koupit za rozumnou cenu (Hrnčiarová, 2015).

Rasper (2014) mluví o příkladu Londýnské zahradnické iniciativy, která našla podporu u nejvyšších míst, a to u úřadu tehdejšího londýnského starosty Borise Johnsona, pro kterého byla perspektiva města prioritou. Vznikl tak v roce 2008 projekt nazvaný Capital Grow. Cílem bylo dva tisíce dvanáct nových městských zahrad do konce roku 2012 – to byl ctižádostivý cíl města kvůli olympijským hrám. Lidé, kteří se rozhodli pro obdělávání ploch, museli být sami aktivní. Jako pomoc v začátcích obdržela každá zahrada až 750 britských liber, což bylo kolem 22500 českých korun, ale zahradníci museli sami najít plochu, nejlépe která předtím ležela ladem nebo se vůbec nevyužívala, vymyslet koncept a zařídit i úřední povolení. Capital Grow jim v tom pomáhal, však i kolem poskytnutí provizorního využívání půdy zahradníkům po dobu několika let se objevují četné byrokratické překážky, které důvěrně znají mnohé zahradnické iniciativy i v jiných zemích. Mnoho zahrad bylo umístěno i ve školách nebo na klinikách, a mají tak výchovný nebo terapeutický význam. Komunálně inspirovaná soukromá iniciativa občanů byla v tomto případě extrémně úspěšná. Projekt byl zahájen v roce 2008, v červnu 2011 se oslavilo otevření tisíc zahrad a v roce 2012 to bylo již kolem dvou tisíc zahrad. Úžasné číslo na tak obrovské město, jako je Londýn, který je třikrát větší než Praha, ale žije zde šestapůlkrát tolik obyvatel.

V České republice existují komunitní zahrady, a to nejen v Praze. Každá vznikla za jiných okolností a řídí se různými pravidly. V některých si svůj pěstitelský box musíte pronajmout, v jiných se starají všichni o všechno, a úrodu si rozdělují rovným dílem. Někde úrodu prodávají dále, čímž je zajištěna trvalá udržitelnost zahrady.

Prazelenina je pravděpodobně první komunitní zahrada založená v Praze. Vznikla v roce 2012 v městské části Holešovice na pozemku nevyužívaného parkoviště u bývalého pivovaru. Na jejím chodu se podílí přibližně třicet dobrovolníků, kteří se starají o pěstitelské pytle, chod kavárny a doprovodný program zaměřený především na rodiny s dětmi. Organizují pingpongové a petangové turnaje, bleší trhy, jógu pro děti i rodinné výtvarné dílny. Je možné si na zahradě postavit stan, přenocovat v něm a druhý den společně posnídat. Součástí zahrady je, kromě pěstitelských pytlů a kavárny v maringotce, také pískoviště pro děti, ohniště a nedávno postavená pec na pečení domácího chleba.

Prazelenina je aktivní nejen v zahradě, ale i na sociálních sítích. Pravidelně sdílí informace o svém chodu, kdy bude kavárna otevřena, co nabízí za menu a také to, na jaké se lze přihlásit víkendové kurzy (Hrnčiarová, 2015).

Obrázek č. 8 Mobilní komunitní zahrada Prazelenina v pytlích

Kokoza o. p. s. je společnost, která se hlásí k sociálnímu podnikání, tedy podnikání, které není primárně zaměřené na zisk, ale na trvale řešení konkrétního společenského problému. V případě Kokozy se jedná o problematiku bioodpadu, jenž končí v komunálním odpadu, namísto toho, aby byl zkompostován, a tak opětovně zhodnocen. Kompostováním však práce členů společnosti zdaleka nekončí. Kokoza stojí i za několika městskými zahradami, jejichž cílem je inspirovat obyvatele města k pěstování jedlých rostlin jako kvalitního zdroje potravy, ale i zábavy. Z jejich dílen pochází například pop-up zahrádka v centru města při Obchodním centru Arkády Pankrác. V designových dřevěných boxech tu v létě rostla ředkvička, okurky i bylinky. Na stěnách visely plakáty, kde si kolemjdoucí mohli přečíst cenné pěstitelské rady. Zahrádka zároveň vytvořila zelenou oázu uprostřed rušného města a každou středu umožnila obyvatelům Prahy pořádat pikniky, či se zapojit do některého z pěstitelských workshopů (Hrnčiarová, 2015).

Komunitní Zelení zahrada Smetanka byla založena v květnu 2014 v Praze 2 skupinou místních nadšenců, kteří chtějí prostřednictvím městského farmaření pěstovat nejen čerstvou zeleninu, ale také dobré vztahy, a zároveň oživit léta nevyužívaný prostor. Zahrada rychle našla své příznivce, a tak se s chutí pustila do organizování ranní jógy, bleších trhů nebo tradičního pohoštění. Je otevřena pro všechny.

Některé komunitní zahrady mají přívlastek mobilní. Vznikly na dočasně pronajatém prostoru a jsou připravené v případě potřeby přestěhovat se na jiné místo. Proto se v nich rostliny pěstují ve velkých přenosných nádobách, například plastových přeprávkách nebo

v pytlích, aby byly lehce přesunutelní. Taková je například Zahrada v pytli v Brně. Sdílenou zahradu v centru Brna se rozhodli založit, protože už je nebavil špatný stav brněnských veřejných prostranství a hloupé nakládání s nimi. Všude spousta aut, zanedbaná a mizející zeleň, málo laviček a míst k trávení volného času. Zároveň se snaží nalézt další způsob, jak se vyhnout nakupování nekvalitní zeleniny v supermarketech, jejíž produkce zatěžuje životní prostředí a která je často zcestovalejší než kdokoli ze zahradníků (Hrnčiarová, 2015).

Längenfeldgarten ve Vídni je komunitní zahrada fungující od roku 2010 guerilla gardening způsobem. To znamená, že nikdy nebylo požádáno o povolení k jejímu vytvoření. Lidé se prostě rozhodli osázet smutný kout trávníku v nevyužívané okrajové části parku a pokračují v tom dodnes aniž by byla zahrada od parku oddělena. K dnešnímu dni neexistuje žádný oficiální souhlas města. V současné době je v zahradě zapojeno asi 40 pravidelných zahradníků a stále přibývají občasní návštěvníci. Dalším zajímavým příkladem z Vídně je komunitní zahrada SoliLa fungující guerilla gardening způsobem. Komunita SoliLa vznikla v roce 2014 a zahradníci s velkou politickou vizí na neoploceném městském opuštěném pozemku. Jejich slogan a hlavní myšlenka v překladu znamená dobré jídlo pro všechny a zdarma. Skupina se zaměřuje na společnou kultivaci i sklizeň a sdílí ji s každým, kdo má zájem se zapojit. SoliLa tvrdí, že každý by měl mít právo na možnost pěstování vlastního jídla. Snaží se shromažďovat potřebné materiály i bez vlastního financování. SoliLa je součástí evropské organizace "Reclaim the Fields", která sdílí stejné cíle.

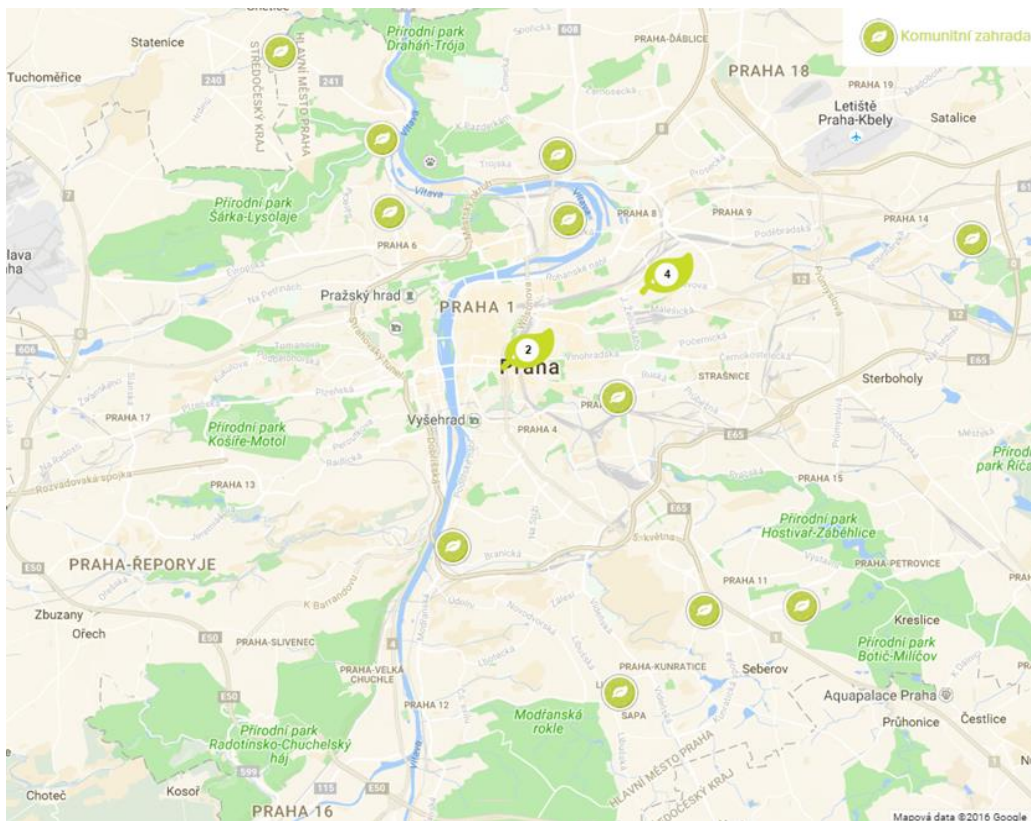

Obrázek č. 9 Komunitní zahrada Längenfeldgarten na konci parku

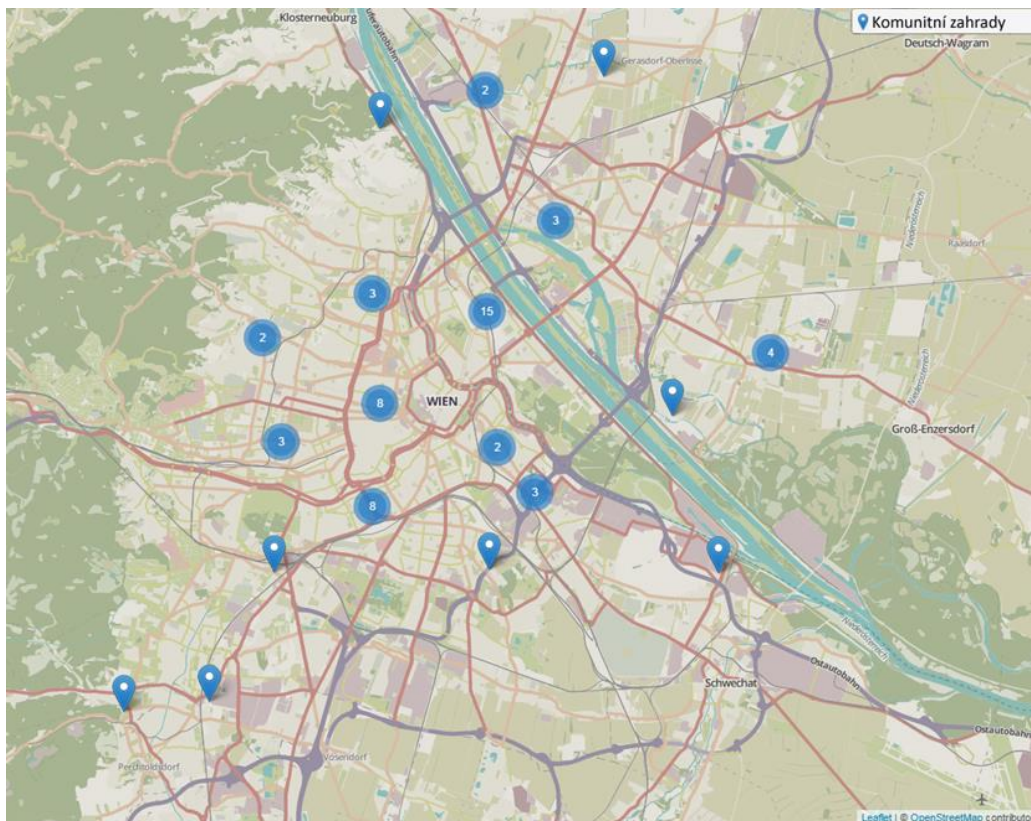

Obrázek č. 10 Komunitní zahrada SoliLa

3.4.1 Současné situace městských komunitních zahrad v Praze a ve Vídni

Obrázek č. 11 Mapa komunitních zahrad v Praze

Obrázek č. 12 Mapa komunitních zahrad ve Vídni

K posouzení situace komunitních zahrad v Praze, bylo provedeno podrobnější srovnání současné situace pražských a vídeňských komunitních zahrad. Rozlohou, počtem obyvatel i klimatem jsou to velmi podobná města.

Uvedené mapové porovnání obou hlavních měst ukazuje, že komunitních zahrad je v Praze 3,5krát méně. Je důležité k počtu zahrad porovnat celkovou rozlohu a počty obyvatel obou měst:

Město	Rozloha (km²)	Počet obyvatel (k 1. 1. 2016)	Hustota osídlení (ob./km²)	Počet zahrad (listopad 2016)
Praha	496	1 267 449	2 555	17
Vídeň	414,87	1 840 573	4 436,5	60

Tabulka č. 1 Porovnání komunitních zahrad v Praze a ve Vídni
(data získána z: Český statistický úřad, Kokoza.cz, Gartenpolyglot.org, Internetportal der Stadt Wien)

V tabulce provedeného porovnání vyplývá, že zvýšená hustota obyvatel, a tedy větší zastavěnost hlavních měst, může spíše zvyšovat zájem o tvorbu nových zahradnických komunitních iniciativ. Komunitních zahrady zobrazené na mapách Kokozy.cz a Gartenpolylog.org, jsou však jen virtuální komunitní zahradnické sítě. Jedná se tedy jen o ty komunitní zahrady, které se sami chtějí zapojit do těchto národních zahradnických platforem anebo jsou už natolik známé, že jsou do map přidány.

První dvě komunitní zahrady (Komunitní zahrada KOKOZA, o. p. s. na Jižním městě a Prazelenina v Holešovicích) vznikly v Praze teprve v roce 2012 a inspirací jim byly především zahraniční projekty z Velké Británie, Německa, Švédska nebo Finska. Trend komunitních zahrad roste, a tak v Praze od té doby postupně vzniká na dvě desítky nových komunitních zahrad. Mezi dalšími to jsou komunitní zahrady na Jižním Městě a Černém Mostě, v Holešovicích, na Žižkově, v Praze 8 nebo v Braníku (Lankašová, 2013).

3.5 Přínosy, funkce a benefity komunitních zahrad

Komunitní zahrada je prospěšná přírodě i člověku. Má ekologický význam, a zároveň poskytuje majiteli lečjaké výhody a příjemné zážitky. Dokonce může zprostředkovat i novou kvalitu života (Kleinz, 1999).

Když je pěkné počasí a je příjemné být chvíli venku, poskytuje zahrada smysluplnou možnost něco dělat. Práce v komunitní zahradě je často kombinována s jinými rekreačními a společenskými aktivitami. Užitečné je spojováno s příjemným (Gehl, 2000).

Nedávné studie z 18 komunitních zahradnických projektů ve znevýhodněných městských čtvrtí ve Velké Británii ukazují, že komunitní zahrady s využitím běžných forem environmentalismu přináší nové socio-ekologické prostory spravedlnosti v rámci města. Další nedávné studie komunitního zahradničení v USA potvrzují sociální a environmentální dopady ve znevýhodněných městských čtvrtích. Komunitní zahrady totiž poskytují potravinové zabezpečení, zlepšují zdraví svých uživatelů, obnovují pocit hrdosti lidí v těchto lokalitách a vytvářejí nové formy sociální interakce a účasti veřejnosti. Tato schopnost řešit širokou škálu městských problémů vedla k utvrzení, že komunitní zahradničení představuje nejen hmotný zdroj pro jednotlivce a místní komunity, ale také představuje organizační koncepci nových myšlenek o kvalitě života a městské udržitelnosti (Milbourne, 2011).

Haberman et al. (2014) potvrzují, že pěstování potravin v městských oblastech by mohlo vyřešit řadu sociálních a ekologických problémů. Z těchto potencionálních benefitů vyplívá zvyšující se poptávka po možnostech pěstování ve městě. Využitím nevyužívaných prostor by bylo možné splnit požadavek města na minimalizování vstupních nákladů. Zkušenosti ukazují, že většina čtvrtí mimo centrum by byla schopna efektivně pokrýt svou zeleninovou poptávku zainteresovaných lidí vzhledem k využitému prostoru, ale při vhodném managementu Kultivování městských pozemků často vyzdvihuje a rozvíjí sociální a ekologické hodnoty spíše než hodnoty tržní logiky. To může vytvářet zárodky solidarity, vzájemné vztahy a sítě soběstačnosti u obyvatel měst. Může to zdůraznit užitnou hodnotu městského prostoru nad jeho směnnou hodnotu, a to může upřednostnit potřeby obyvatel nad právy vlastníků. Také to může podnítit komunity, aby se staly aktivní a zapojily se do projektů produkce svých potravin.

Naproti tomu síť komunitních zahrad v New Yorku netvoří výhradně pozemky k produkci potravin. Poskytují totiž také přístup k otevřenému zelenému prostoru v městských

oblastech, kde jsou takové prostory velmi vzácné. Tyto zahrady poskytují možnost pěstovat i nepotravinářské rostliny, jako jsou květiny a ostatní okrasné druhy rostlin. Na rozdíl od kapitalistické logiky vlastnictví a výměny, městské komunitní zahradničení totiž zapojuje komplexní kulturní, společenské, ekonomické, biologické a prostorové aspekty městských pozemků a lidské práce (Purcell and Tyman, 2014).

Kolik různých témat se v komunitních zahradách prolíná: produktivita města, společný majetek, rozmanitost pěstovaných odrůd, regionální zásobování, kompetentní přístup k zahradničení, sociální komunikace, ochrana životního prostředí. Navíc se ještě rozvíjejí vztahy na všech možných úrovních.

Samozásobitelství

Rozmanitost zeleniny, ovoce a bylinek z komunitních zahrad a městský med jsou jasné příklady ukazující, jak může být město v samozásobitelském ohledu také produktivní.

Zahradničení, to je aktivní účast na výrobě potravin. Když si lidé vyrobí část své potravy sami, postaví se tím na odpor nekontrolované industrializaci a technizaci výroby potravin. Kdo jednou zažil, jak chutná zelenina a ovoce, které si sám vypěstuje, nechce už to ze supermarketů. Začne se ptát a pít, podle jakých kritérií se toto zboží vlastně vybírá. V současnosti je hodně poukazováno na fakt, že se dosud nikdy v historii lidstva nestalo, aby bylo zásobování potravinami tak pravidelné, mnohostranné a celoplošné jako v posledních desetiletích. To je samozřejmě pravda. Produktivita v oblasti výroby potravin je neskutečná. Na druhé straně diktuje čím dál vyšší cenu, jejíž struktura je nejasná. Chemické a technické manipulace obsažené v hotovém výrobku jsou téměř absurdní. Kdo sám zahradní, umí ocenit výkony potravinářského průmyslu, ale navíc získá také jasné povědomí o jeho odvrácené straně. Je nesmírně důležité, aby lidé mohli mluvit a spolurozhodovat o tom, jak se vyrábějí jejich potraviny. Za jakých podmínek. A kdo nastavuje výhybky. Kdo provádí kontroly. A v neposlední řadě, kdo z toho má zisk. „Globální potravinářské a agrární systémy se zredukovaly na industrializované zemědělství, kontrolované několika málo nadnárodními chemickými a potravinářskými koncerny společně s malou skupinou mocných obchodních řetězců,“ prohlásilo Evropské fórum za suverenitu potravin v srpnu 2011 při rakouském zasedání (Rasper, 2014).

Ten, kdo sám pěstuje zeleninu ví, co dostane na stůl. V dobách, zahlcených chemií, se při nákupu vždy vystavují konzumenti určitému riziku. Kromě toho tomu, kdo si dá práci s pěstováním, chutná sklizená zelenina zcela jinak než spotřebiteli, který rychle nakoupil, anebo dokonce jen otevřel konzervu. Když na zahradě dozrávají různé pochoutky, bohaté na vitamíny, srdce zahrádkáře plesá. Protože čerstvá zelenina, která přichází na stůl přímo ze záhonu, chutná „jako dříve“. V minulosti jedl mnohý pěstitel nějaké to ovoce či zeleninu ze zahrádky bezmyšlenkovitě, jako nějakou obyčejnou přílohu. Dnes se pro zahrádkáře stává hlavním jídlem nebo rovnocenným partnerem masa a ryb (Anon., 2009).

Podle odhadů světové organizace pro výživu FAO zmizelo v průběhu 20. století již 75 procent kulturních plodin, jak druhů, tak odrůd. Přičemž výraz „vymizelo“ neodpovídá skutečnosti, protože se nejedná o zcela přirozený zánik. Ty plodiny byly z velké části zničeny. Ty plodiny byly zničeny. Částečně bezmyšlenkovitě nebo proto, že někdo rozhodl, že už nejsou důležité, z větší části ale aktivně a násilně jako důsledek cílených obchodních strategií. Jak k tomu vlastně došlo, že je rozmanitost odrůd tímto způsobem tak vážně ohrožena? Odpověď je na jedné straně komplexní, na druhé straně velmi jednoduchá. Stačí se jen zamyslet, komu vlastně přinášejí užitek odrůdy, které je možno koupit v supermarketu? Na prvním místě to jsou výrobci osiva, kteří prodávají navzájem se podobající se odrůdy. A na druhém, neméně důležitém místě to je obchod, pro který jsou jednotné, skladovatelné a na přepravu odolné produkty z hlediska kalkulací výhodnější.

Mnoho zahradnických iniciativ, aktivistů v oblasti odrůd a ekozemědělců už nechce snášet monopolizaci semenářství, snižování rozmanitosti druhů, ale také ideologii, že každá odrůda musí někomu patřit. Tak začínají i městské komunitní zahrady a ostatní zahradnické iniciativy s experimentováním při šlechtění, jehož výsledky poskytují ostatním. Volné směňování osiva je základem pro zachování a vývoj rozmanitosti a zároveň zabezpečením zdrojů různorodé výživy (Rasper, 2014).

Ekonomické benefity

Jak již bylo řečeno výše, komunitní a městské zahrady produkují množství zdravých potravin a tím přispívají k rozvoji lokálních ekonomik, snižování nákladů na dopravu a zvyšují dostupnost lokálních potravin. Některé zahrady vytvářejí pracovní místa, a to jak pro běžné občany nebo osoby se znevýhodněním (Lankašová, 2013).

Společenské benefity

Moderní přístroje přinesly nové způsoby interakce. Přímá setkání na veřejných prostranstvích lze nyní nahradit nepřímou komunikací. Aktivní nepřítomnost, účast a zážitek mohou být nyní substituovány pasivním pozorováním obrazů, sledováním toho, co někde jinde prožívají jiní lidé. Automobil umožnil nahradit aktivní účast na spontánních místních sociálních aktivitách jízdou za vybranými přáteli a atrakcemi zdůrazňuje, že technologie a měření efektivity zbavily mnoho pracovních příležitostí sociálního a kreativního obsahu. Technologický rozvoj obvykle znamená redukcí pracovního zatížení a množství času stráveného v práci. Více lidí má více času a zároveň mnoho sociálních a kreativních potřeb musí být uspokojeno jinými cestami, než byla tradiční pracovní místa. Možný rámec pro uspokojování množství těchto nových požadavků mohou představovat veřejná prostranství a komunitní zahrady (Gehl, 2000).

Podstatnou součástí komunitních zahrad je totiž sociální prvek. Většina městských zahradníků nechce pracovat osamoceně, ale v týmu s ostatními – protože je přesvědčena, že společnou prací se prohlubují sousedské vztahy. Přitom stabilizující sociální funkce městských zahrad se pořád ještě nedoceňuje. Pravděpodobně je to způsobeno i tím, že sociální a ekonomickou hodnotu, kterou vytvářejí, nelze bezprostředně kvantifikovat. A přitom je pro město k nezaplacení (Rasper, 2014).

Na území bývalého berlínského letiště Tempelhof směrem na východ, je možno zaznamenat svěží zeleň nejrůznějších tvarů a velikostí, která se dere z hrubých dřevěných konstrukcí a roste jen tak, bez ladu a skladu. Některé tyto výtvořky jsou vyrobené z krabic nebo bedýnek, jiné z palet, dveří, skříní, postelí, nebo dokonce ze starých koupacích van, a všechno to jsou krásně osázené květinové truhlíky. Jsou divoké, chaotické, anarchistické a mezi nimi se hemží lidé. Kladiva buší, pilky řežou, záhonky se zalévají a kypří. A přitom všem se mluví a mluví. Celkem na 300 záhonech a 5000 metrech čtverečních se tu daří nejen zelenině a květinám, ale i životním zkušenostem a sociálním dovednostem. To je jedna z největších evropských komunitních zahrad v Evropě. Není to jenom prostor pro zahradničení, nýbrž také místo pro setkávání a vytváření sociálních sítí, místo, kde jsou ukládány a sdíleny vědomosti (Rasper, 2014).

Čím více obyvatel je venku, tím častěji se setkávají, vyměňují si více pozdravů a rozvíjejí konverzaci. Aby sousedské kontakty a různé formy společných aktivit rozvíjely za

hranice povrchnosti, musí existovat smysluplný společný jmenovatel – společné prostředí, společné zájmy nebo společné problémy (Gehl, 2000).

Ekologické benefity

Městské zahrady přispívají k ozeleňování a funkčnímu využití nevyužívaných městských ploch, podporují transpiraci – oběh vody. Lokální aspekt hraje roli při snižování emisí pro dopravu lokálních potravin. Na zahradě dochází také k lokálnímu zpracování bioodpadu (Lankašová, 2013).

Kompostování je jedna z nejlehčích věcí, jakou lze přispět k trvalé udržitelnosti. Bioodpad, což je biologicky rozložitelný odpad, tvoří 30 až 40 % našeho odpadu. Ve městě lze kompostovat několika způsoby, mezi něž patří i komunitní kompostování. Vzniklým kvalitním kompostem pak mohou občané pohnojit nejen svoje rostliny v komunitní zahradce či na balkónech, ale také veřejnou zeleň a trávníky v obci.

Vysazením kvetoucích rostlin v komunitních zahradách podpoří zahradníci včely. Význam včel v potravinovém řetězci je nezpochybnitelný. Uvědomují si to i pěstitelé ve městech, proto tam během posledních let je možné vidět zajímavý trend – nárůst včelích úlů. Med městských včel je minimálně stejně kvalitní jako med včel z venkova, a to hlavně díky pestré výsadbě městských parcí a zahradách, ale také díky balkónům a terasám bytových domů. Ve městě je oproti většímu znečištění ovzduší menší množství postřiků a pesticidů, které bývají pro včely často smrtelné (Hrnčiarová, 2015).

Medonosné včely, ale také lesní včely a jiné druhy hmyzu mají dnes ve městech lepší podmínky než na venkově. Tam sice mají bohatou nabídku nektaru, to když kvete řepka nebo ovocné stromy, ale tato doba je zpravidla krátkodobá, potom je konec. Naproti tomu ve městech od jara až do podzimu pořád něco kvete. Také zamoření krajiny pesticidy ohrožující s čím dál vyšší účinností hmyz se města netýká. A další důvod, proč se včely ve městech cítí dobře, je o dva až tři stupně vyšší průměrná teplota, která prodlužuje sezonu, a zima je pak snesitelnější. V posledních letech se ve městech zabydlely desetitisíce včelstev, aniž by si toho široká veřejnost všimla. Medonosná včela a její pěstování ve městech se stává módní. Medonosné včely létají kilometry daleko a v tomto okruhu se v každém městě vyskytuje velké množství rozkvetlých rostlin. Proto patří včelstva samozřejmě ke každé městské zahradnické iniciativě. Vždyť medonosné včely jsou při opylování nejdůležitějším činitelem, protože bez opylování by nebylo žádné ovoce, žádné plody. Včely jsou pro zahrádkářské

iniciativy vhodné také z toho důvodu, že i když se nezajímají v první řadě o med, můžou se pozorováním včel a jejich způsobu života dovědět mnoho věcí o přírodě. Kdo chce podporovat včely v zahradě, aniž by si pořídil včelstvo, může pěstovat trvalky a keře, které včely rády vyhledávají (Rasper, 2014).

Komunitní zahrady jsou ideálním místem pro upcykling. To je proces proměny vyhozených či nevyužívaných předmětů na nové, lepší produkty. Staré plechové kbelíky, plastové obaly, plechovky či staré dózy či krabice se dají proměnit na nádherné nádoby k pěstování zeleniny a bylinek (Hrnčiarová, 2015).

Kleinz (1999) uvádí, že komunitní zahrada přispívá k zachování druhů a tím není myšleno pouze rostlinných. Snad ještě důležitější jsou nesčetné druhy fauny – hmyz, ptáci, plazi, drobní savci, které jsou odkázány na domácí flóru, protože se na ní už celá tisíciletí specializovaly. Z domácích dřevin jako je hloh, trnka a líska žijí desítky ptáků a stovky druhů hmyzu. Kritikové sice namítají, že zahrada ve městě není chráněná krajinná oblast a ekologický užitek je tudíž malý. Přesto mohou mnozí zahradníci v komunitních zahradách dokázat, že se i uprostřed městských aglomerací znovu objevují motýli, ptáci a brouci, kteří se tam dlouhou dobu nevyskytovali.

Zdravotní benefity

Práce a pohyb na čerstvém vzduchu jsou pozitivním přínosem pro zdraví. Každý, kdo zahradníčí, brzy zažije jak psychicky uvolňující a fyzicky osvěžující mohou být práce a život na zahradě (Anon., 2009).

Zahradkaření je ideální forma aktivního odpočinku. Výzkumy potvrzují, že zahradničení působí jako prevence proti duševním onemocněním, snižuje hladinu stresu a má vliv na pokles deprese. Zároveň je práce na zahradě skvělou příležitostí pro přirozený pohyb. Při zahradničení je nutné se často shýbat a natahovat, čímž se zároveň procvičuje tělo a spalují kalorie. To což působí příznivě nejen na psychickou, ale také na fyzickou stránku (Hrnčiarová, 2015).

Edukační benefity

Zahradničení je konfrontace se základy našeho bytí. Kdo zahradníčí, tak se naučí, že přírodě je možné něco vnucovat jen v omezené míře – popřípadě že pokud je jí něco nuceno až moc, mění se její základní vlastnosti. Kdo zahradníčí, učí se nejen ocenit zdravou půdu, učí

se také pochopit komplexní souvislosti ekosystému. A čím více lidé vědí o vztahu k biologickým základům, tím jasnější je jim snaha koncernů prodávajících osivo a zabývající se genetickým inženýrstvím. Kdo sám pěstuje rostliny a žasne nad jejich rozmanitostí, kdo si všímá, jak málo se rostliny chovají podle záměrů pěstitele a jak komplexní jsou genetické procesy, kdo zažil, jak daleko létají včely a kam až zanese pyl vítr, kdo tedy pochopil, že bezmezná kontrola, která je lidem vsugerována koncerny, jednoduše neodpovídá realitě – ten zaujme kritičtější postoj k jejich výrokům (Rasper, 2014).

Většina zahradníků nejen v komunitních zahradách postupně mění svůj postoj k přírodě a životnímu prostředí. Z bezprostřední blízkosti poznávají, že příroda není „velký nepořádek“, do něhož musí člověk neustále vnášet řád, nýbrž že mezi rostlinami a zvířaty probíhají smysluplné, na sebe navazující děje.

Mnozí si při procházkách přírodou poprvé všimnou určitých rostlinných druhů právě proto, že je znají již ze své zahrady. Leckdo si pořídí Klíč k určování rostlin a rozšiřuje si tímto zábavným způsobem vědomosti o přírodě. O dovolené nebo na výletech má takový člověk mnohem více zážitků, protože více vidí a více vnímá (Kleinz, 1999).

Některé ze zahrad organizují kurzy a workshopy, které inspirují a vzdělávají obyvatele měst v oblasti pěstování, kompostování, chovu včel a mnoha dalších témat. Nedílnou součástí působení městských a komunitních zahrad je i působení na děti a možnost ovlivnit jejich vztah k pěstování a zdravému způsobu života (Lankašová, 2013).

Hodnotu zahrady pro děti, která jim poskytuje příležitost naučit se milovat přírodu a poznat základní biologické zákonitosti, nelze snad ani docenit. Abstraktně řečeno to vypadá velmi přehnaně, a tak úplně si to také mnozí lidé neuvědomují. Ale je to v podstatě podvědomé programování zásadního přístupu, který se jinak díky tomu, že děti vyrůstají vzdáleny od přírody, povážlivě vytrácí. Přitom je důležité, aby mladý zahradník vykonával postupně všechny práce: od setí po sázení, od pletí a hnojení až po zalévání, řez a ochranu před mrazy a škůdci. Pro děti je to důležitý zážitek vlastní výsadba, ošetřování a sklizeň. Samozřejmě, že v zahradě pro děti nejde o to, seznámit děti okamžitě s namáhavou prací na zahradě, protože nejen zde je radost z učení tím nejdůležitější. Prostřednictvím ovoce, které samy sklidily, a díky mnoha pestrým květinám, získají děti hravě vztah k přírodě a svému okolí. Ty, které nevyrůstají v přírodním prostředí, se v zahradě přiučí důležité lekci: Ovoce neroste v samoobsluhách, a to, co jsme sami vypěstovali a sklidili, chutná dvakrát lépe. Dítě,

které natrhá na vlastnoručně vypěstované zahrádce kytici ke svátku matek či k narozeninám, přednese své blahopřání dvakrát tak hrdě (Anon., 2009).

Podpora a příčina venkovních aktivit dospělých a starších osob je považována za nejlepší myslitelnou podporu pro dětské venkovní aktivity a prostředí, v němž děti vyrůstají (Gehl, 2000).

Shrnutí benefitů

Lankašová, (2013) dodává, že městské komunitní zahrady zakládají různí lidé a instituce s různými cíli, a tak i přidaná hodnota zahrad je rozmanitá:

- Potravinová soběstačnost anebo bezpečnost
- Oživení či ozelenění veřejného prostoru
- Vytvoření místa pro setkávání lidí a podporu komunitního života
- Edukační místa a podpora životního prostředí
- Pozitivní PR pro komerční subjekty (
- Reakce na společenské problémy a jejich aktivní řešení:
  - V rozvinutých ekonomikách (integrace seniorů, osob se znevýhodněním, interkulturní integrace, vysoký objem bioodpadu končí na skládkách, dovoz potravin z velkých dálek)
  - V rozvojovém světě (nedostatek kvalitních potravin, nedostatečný zdroj kvalitních hnojiv)

3.5.1 Komunitní zahrada a její vliv na udržitelnou společnost

Lidé si začínají uvědomovat tlak, který na ně klade budoucnost – především snižování spotřeby surovin a závislost na ropě. To znamená opustit toky globalizovaného zboží a energií a vybudovat rozmanité vztahy mezi městem a jeho okolím. Každý kilogram zeleniny, která se vypěstuje ve městě a jeho okolí, snižuje bilanci kyslíčnicku uhličitého, protože se nemusí dovážet ze vzdálených míst. Co s tím má společného zahradničení ve městě? Každý zahradník je také spotřebitelem, občanem státu, daňovým poplatníkem a voličem v jedné osobě. Každý si sám rozhoduje, kde a co nakoupí. Z peněz daňových poplatníků se dotují jak průmyslové velkochovy, tak export evropských zemědělských produktů do Afriky. Všechno se projeví zase jinde. Je potřeba myslet globálně a jednat lokálně. Mnohé malé, samy o sobě nevýznamné změny mohou ohrozit celý systém a posunout vývoj jiným směrem.

Ekosystémy patří stejně jako lidské společnosti a přirozeně stejně jako celý lidský svět ke komplexním systémům. Všechno souvisí se vším, a to je charakteristické i pro tento svět. Při všem, co lidé dělají, patří do jednoho ekologického systému, který se vychýlil z rovnováhy. A kvůli této realitě je bezpodmínečně nutné hrát novou roli při využívání přírody a při úpravě zahrady, která představuje tuto planetu (Rasper, 2014).

Městští zahradníci nejsou jen zahradníky, jsou také spotřebiteli, daňovými poplatníky, účastníky dopravního provozu, občany a voliči. Ve všech těchto funkcích hrají politicky důležitou roli a spoluutvářejí město. Města si v budoucnosti nebudou moci dovolit ten luxus, aby se v jeho okolí vyrábělo pro světový trh, zatímco si ono svoje zboží bude dovážet z velkých vzdáleností. Město a jeho okolí musejí vzájemnou závislost chápat více jako šanci (Rasper, 2014).

3.6 Veřejný prostor a komunita

Kratochvíl, 2015 definuje veřejný prostor jako otevřenou scénu, na níž se v neosobním setkávání mohou konfrontovat rozdílnosti v pohledu na svět a hledat spojitosti, jež nám dovolují tento svět sdílet. Také poskytuje lidem příležitost při setkání s odlišností obohatit své vnímání, prožítky a možnost přehodnocení stereotypů a zakořeněných sociálních předsudků.

Veřejné prostory města nebo obytné zóny totiž poskytují příležitosti pro setkávání a denní aktivity lidí, umožňují jim být ve společnosti jiných lidí, vidět se a slyšet navzájem a poznávat jednání spoluobčanů v rozličných situacích (Gehl, 2000).

Možnost vidět a poslouchat jiné lidi ve městě nebo v obytné čtvrti znamená pro člověka nabídku hodnotné informace o okolním společenském prostředí obecně a zejména o lidech, s nimiž žije a pracuje. Možnost vidět a slyšet jiné lidi poskytuje kromě informace o společenském světě venku také myšlenky a inspirace k činnosti. Sledování jiných lidí při jejich činnosti je inspirativní k vlastní činnosti.

Když někdo začíná něco dělat, je to jasná výzva ostatním, aby se přidali buď přímo účastí, nebo prožíváním toho, co dělají ostatní. Tímto způsobem se mohou jednotlivci nebo události vzájemně ovlivňovat a stimulovat. Jakmile tento proces započal, celková aktivita je skoro vždy větší a komplexnější než souhrn jednotlivých aktivit, které původně stály na jeho počátku (Gehl, 2000).

Úspěšné a fungující veřejné prostranství je využíváno, zatímco nefungující je prázdné nebo využíváno nežádoucím způsobem. To, co vytváří pozoruhodná veřejná prostranství, je potřeba změn, ochota k jejich uskutečnění a management, který je schopen tyto změny vždy realizovat (Kathleen, 2003).

Podobná veřejná prostranství jsou vytvářena jako živoucí místa. Výchozím bodem je zde každodenní praxe jejich uživatelů. Takové otevřené prostory by měly být organizovány, uspořádány a vybaveny dobře, aby mohly sloužit k práci, která se zde koná. Bohužel tato místa nejsou obvykle odborně plánována. Vyvíjejí se z nutnosti během každodenní práce. Je důležité tato místa zviditelnit a podpořit vhodnými plánovanými návrhy. Jejich cílem by mělo být zachování a zlepšování kvality bydlení při plánování budoucích projektů (Heilmann, 2006).

Toto téma se dotýká starého a velkého politického tématu: společná půda představuje především všemi využívaný statek. Jenže ve společnosti se zabydlela představa, že užívání a organizace takových ploch leží v kompetenci pouze a jenom obce, která tyto pravomoci exkluzivně vykonává. Občané mnohdy postrádají pocit, že veřejné plochy patří i jim (Rasper, 2014).

Kathleen (2003) potvrzuje, že problém spočívá především v tom, že pro rozumný rozvoj našich měst nedokáží jejich obyvatelé využívat pozitivněji svůj občanský potenciál. Není to jednoduché a jen velmi pomalu se to učí i všude ve světě. Zdaleka nejde jen o to projednávat s obyvatelstvem rozvojové záměry co nejdříve. Vznikají různé metody a technologie, jak s veřejností na těchto tématech pracovat mnohem aktivněji a získávat od lidí jejich zkušenosti, nápady, motivaci, spolupráci i spoluodpovědnost. Včasná investice do komunity se vyplatí z politického i ekonomického hlediska, neboť lidský potenciál měst je důležitější než jakákoliv infrastruktura.

Odlišný přístup k plánování spočívá v tom, že odborníci nejdříve zmapují názory a podněty místních obyvatel. Zjišťují přitom nejen problémy, které je tíží, ale především zvažují jejich náměty na změnu veřejných prostranství. Shromážděné informace vypovídají o tom, jak si komunita představuje budoucnost své čtvrti. Role odborníků potom spočívá v uskutečňování představ komunity (Kathleen, 2003).

Kultivace veřejného prostoru ve městě je velmi složitý proces, který se vždy skládá z mnoha různých aktérů, možných náplní a záměrů (Purcell and Tyman, 2014).

Každá komunita má prostředky a potenciál k tomu, aby dokázala vytvořit vlastní úspěšná veřejná místa (Kathleen, 2003).

4 Zhodnocení podkladových údajů

Při hledání vhodného prostoru s možnými zainteresovanými stranami, jako jsou městské části a organizace sdružující komunity, byla navázána komunikace s Kokozou o. p. s. Jedná se o obecně prospěšnou organizaci, která především propaguje kompostování a pěstování ve městě a mimo jiné také vede projekt na podporu lidí se zkušeností s duševní nemocí. Díky této spolupráci byl vybrán vhodný prostor pro řešení v diplomové práci a to Komunitní zahrada Vidimova v Praze. Následně byly provedeny terénní průzkumy řešeného území a rozhovory s jeho uživateli. Součástí průzkumů bylo i provedení analýz prostoru, inventarizace a fotodokumentace daného místa. Na základě těchto podkladů byl zpracován návrh. Cílem projektu bylo vytvoření návrhu revitalizace a rozšíření Komunitní zahrady Vidimova v Praze. Komunitní zahrada Vidimova by tak představovala místo pro setkávání nejen zahradníků z městské části Prahy 11, ale také prostor pro pořádání nejrůznějších setkání, událostí, exkurzí a workshopů pro všechny zájemce z okolí.

4.1 Metodika

Ke zpracování návrhu byly využity poznatky z literární rešerše, zabývající se historií, formami a přínosy komunitních zahrad, příčinami jejich vzniku a příklady z České republiky i zahraničí. Dále také osobní zkušenosti z poznání a průzkumu několika komunitních zahrad, především vídeňských a pražských, a z osobních rozhovorů s jejich uživateli.

Při výběru řešeného území byly shromážděny veškeré nutné podklady pro zpracování návrhu. Po průzkumu a zaznamenání současného stavu daného území a jeho komunity byly vypracovány analýzy širších vztahů, přírodních podmínek území a současného stavu.

K vypracování analýz a map byla použita volně dostupná data z náležitých mapových serverů a příslušných literárních zdrojů uvedených v seznamu použité literatury. K inventarizaci stromů byla použita metoda Machovce. Nomenklatura byla sjednocena dle Klíče ke květeně České republiky. K zmapování prostoru byl použit plán kácení v původní části komunitní zahrady zpracovaný pro Kokozu o. p. s. ateliérem Kvítková a Beran.

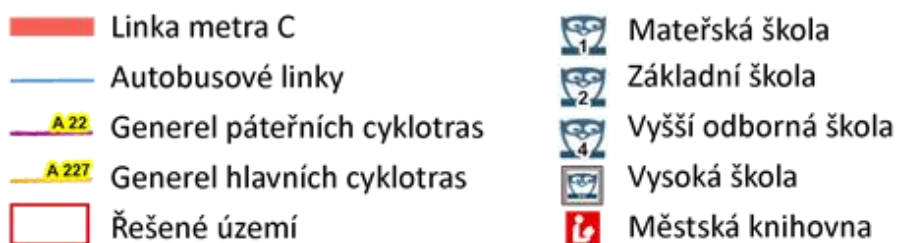
4.2 Analýza územních vztahů

Lokalizace a věková struktura obyvatel

Řešené území se nachází v zastavěném území Prahy 11 v jihovýchodní části katastrálního území Chodov na Jižním Městě. Městská část Praha 11 je tvořena katastrálními územími Chodov a Háje. Od centra je tato městská část vzdálena 8 km jihovýchodním směrem. Katastrální výměra území Chodova je 7,43 km² a žije zde 53 643 obyvatel (údaj k 31. 12. 2015) (Český statistický úřad, 2017). Jižní Město je komplex panelových sídlišť, které tvoří velkou část městské části Praha 11 na obou jejích katastrálních územích.

Obrázek č.13
Lokalizace

Obrázek č. 14 Širší územní vztahy

Areál Komunitní zahrady Vidimova se nachází na parcele číslo 2464 a sousedí s nevyužívanou polovinou dvora městského úřadu na parcele číslo 2466. Rozloha prostoru řešeného k návrhu komunitní zahrady je 1845 m² a 1932 m². Vlastníkem obou pozemků je Hlavní město Praha a správa nemovitosti spadá pod Městskou část Prahy 11. Zahrada je ze severní strany vymezena budovou Úřadu městské části Prahy 11, kde sídlí živnostenský odbor, a ulicí Vidimova. Z východní a jižní strany je prostor ohraničen ulicí Jažlovická. Na západě řešený prostor sousedí s Mateřskou školou Jažlovická. Zástavba zde má sídlištní charakter s hustou zástavbou převážně obytných, ale i účelových panelových vícepodlažních (až 13 podlaží) budov.

Počet a věková struktura obyvatel Městské části Praha 11 je uvedena v následující tabulce (Český statistický úřad, 2017).

Kategorie:	Počet obyvatel:	Procent:
do 14-ti let	9 315	12 %
15 - 64 let	57 580	73 %
nad 65 let	12 299	16 %
celkem	79 194	100 %

Tabulka č. 2 Věková struktura obyvatel Prahy 11

Doprava

Dopravní spojení zde zajišťuje především metro, autobusová a osobní doprava. Nejbližší autobusová zastávka městské hromadné dopravy je od komunitní zahrady vzdálena 270 m. Hlavním spojem lokality je linka metra C. Stanice Háje je od řešeného území vzdálena 700 m a stanice Opatov je od zahrady vzdálena 1400 m, na Opatově je významný terminál příměstských autobusů. Chodov je napojen na silniční síť především prostřednictvím dálnice D1, která jím přímo prochází.

Občanská vybavenost

V katastrálním území Chodov se nachází 3 mateřské školy, 8 základních škol, působí zde 2 gymnázia a mají zde pobočky i další střední odborné školy a učiliště. Je zde mnoho supermarketů (Lidl, Penny, Billa, Albert, Tesco) a mnoho menších obchodů nejen s potravinami. U stanice metra Chodov i u stanice metra Háje se nacházejí rozlehlá obchodní centra.

V rámci další občasně vybavenosti se v okolí nachází pobočka Městské knihovny, zdravotnická zařízení (Všeobecná fakultní nemocnice – Klinická onkologie, polikliniky, ordinace specializovaných lékařů, lékárny, veterinární ambulance), sportovní zařízení (Sportovní areál Mikulovka, fitness centra, krytý bazénový komplex Jedenáctka VS, sportovní hřiště i dětská hřiště) a kulturní instituce (kulturní centrum Zahrada, Dům dětí a mládeže Jižní Město). V širším území se dále nachází pobočky České pošty, pobočky několika bank, služebny Policie ČR, Městská policie a stanice Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy, hřbitov Chodov, prvorepublikový kostel svatého Františka z Assisi a Komunitní centrum Matky Terezy.

Rekreace a zeleň

Poloha řešeného území na rozhraní katastrálních území Chodova a Háju v jihovýchodní části Prahy 11 nabízí rekreační možnosti díky Centrálnímu parku u stanice metra Opatov, dále zejména díky Přírodnímu parku Botič – Milíčov s Milíčovskými rybníky, který se nachází na jižním okraji velkého panelového sídliště Jižního Města. V širším okolí se na západ od Háje nachází Přírodní park Hostivař-Záběhlce s vodní nádrží Hostivař, využívanou i jako koupaliště.

Urbanismus a historický územní rozvoj

Území dnešní městské části se skládá z bývalé obce Chodov a osady Háje, které byly ku Praze přičleněny z původního okresu Praha-východ v roce 1968. Obec Chodov měla začátkem 20. století 1328 obyvatel, do kterých se počítali také obyvatelé sousedních osad Litochleby, Chodovec, Šeberov a Hrnčíře. V období první republiky na chodovském území vznikala družstevní výstavbou čtvrť rodinných domů a vilek, dnes označovaná jako starý Chodov. Háje byly a jsou menší než Chodov. Většina domů však byla zbořena (okolo roku 1975) kvůli výstavbě sídliště. Největší část Prahy 11 v současnosti zaujímají sídliště Jižní Město I. a Jižní Město II. V sídlištních celcích Jižního Města žije převážná část z téměř 80 000 obyvatel městské části Praha 11. V současnosti je pro obě části Jižního Města typická uliční a kultivovaná parková zeleň s množstvím dorostlých a dorůstajících stromů. Jižním Městem II. celková výstavba Prahy 11 neskončila. Staví se nová obchodní centra i nové menší obytné soubory (Úřad MČ Praha 11, 2003-2010).

Územní plán

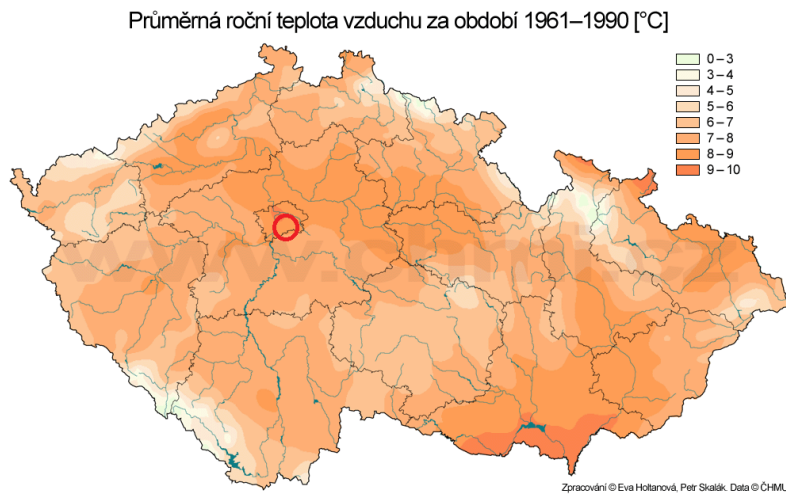
Výkres územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy města (stav k 12. 1. 2016) řadí řešené území komunitní zahrady do veřejného vybavení. Jedná se tedy o plochy sloužící pro umístění zařízení a areálů veškerého veřejného vybavení města, to je zejména pro školství a vzdělávání, pro zdravotnictví a sociální péči, veřejnou správu města, záchranný bezpečnostní systém a pro zabezpečení budoucích potřeb veřejného vybavení všeho druhu (Geoportál hlavního města Prahy, 2015). Funkční využití komunitní zahrady v tomto veřejném prostoru je tedy zcela v souladu s územním plánem

Z hlediska limitů využití území se řešených parcel týkají pouze limity technických sítí. Jedná se o ochranná pásma podzemních vedení VN a ochranné pásmo tepelných napáječů vedoucích v severní části pozemků, tedy za budovami městského úřadu (Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 2017).

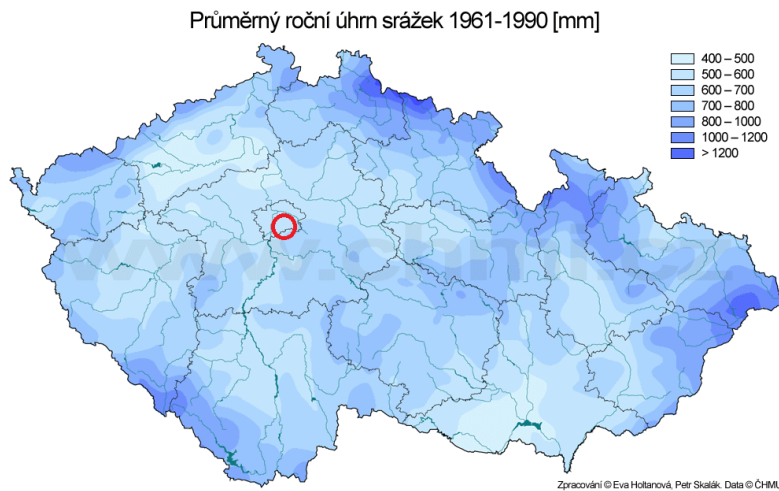
4.3 Analýza přírodních podmínek území

Klima

Dle mapy klimatických oblastí se řešené území nachází v mírně teplé oblasti (M10), která je podle Quitt (1971) charakteristická dlouhým teplým až mírně suchým létem, krátkým přechodným obdobím s mírně teplým jarem a mírně teplým podzimem a krátkou mírně teplou a velmi suchou zimou, s krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrný úhrn ročních srážek je 500 - 600 mm, průměrná roční teplota v této oblasti se pohybuje mezi 8 a 9 °C, což jí řadí k velmi teplým oblastem České republiky. Vzhledem k lokalizaci zájmového území v sídle a jeho obklopení vícepatrovými budovami lze předpokládat, že bude zástavbou výrazně ovlivněno mikroklima prostoru

Obrázek č. 15 Průměrná roční teplota v ČR Český hydrometeorologický ústav - www.portal.chmi.cz

Obrázek č. 16 Průměrný roční úhrn srážek v ČR

Geomorfologie

Území Prahy náleží do geomorfologické provincie Česká vysočina, vyvrásněné hercynským vrásněním v prvohorách. Řešené území spadá do Poberounské subprovincie a do jejího největšího celku Pražská plošina, na níž se rozkládá většina Prahy (Atlas krajiny České republiky, 2009).

Geologie a pedologie

Zájmové území leží v regionu Barrandien ve středočeské oblasti v subjednotce štěchovická skupina, kde se nacházejí zpevněné sedimenty, tedy prachovce, břidlice a droby (Státní geologická služba, 2012). Půdním typem řešené lokality je kambizem modální (CENIE, 2016).

Hydrologie

Praha leží na řece Vltavě a spadá do povodí Labe. Prahou 11 protéká Hájecký a Košíkovský potok. Podél hranic či těsně za hranicemi této městské části se nachází několik retenčních nádrží a rybníků. Jsou to především Košíkovské nádrže na severu, retenční nádrže Hájecký a vodní nádrž Hostivař na východě a rybníky Milíčovský, Kančík, Homolka, Vrah a Šáteček na jihu. Hydrický režim na řešeném území dnes ovlivňuje hladina podzemní vody a srážková voda.

Potenciální přirozená vegetace

Potenciální přirozená vegetace dle Neuhäuslové (1998) by na řešeném území byla lipová doubrava (č. 8). Lipové doubravy představují dvoupatrové až třípatrové druhově chudší fytocenózy. Dominantou stromového patra je dub zimní (*Quercus petraea*), řidčeji dub letní (*Quercus robur*). Výrazné je i zastoupení lípy srdčité (*Tilia cordata*). Ve světlém keřovém patru převládá lípa srdčité (*Tilia cordata*), v bylinném patru trávy (*Poa nemoralis*, *Calamagrostis arundinacea*, *Melica nutans* a jiné).

Biogeografické členění

Řešené území spadá do Hercynské podprovincie, a leží v biochorě: -3RM. Tento typ biochory leží v oblasti srážkově relativně suché. Jedná se o dubobukový vegetační stupeň a georeliéf tvoří roviny, kde převažují droby, slepence a břidlice Českého masivu, což je skupina substrátů neutrálních až slabě kyselých sedimentů (Culek a kol., 2005).

4.4 Současný stav

Komunitní zahrada Vidimova byla založena obecně prospěšnou společností Kokoza, která dosud zajišťuje její chod.

Komunitní zahrada vznikla v původní zahradě mateřské školky. Zahrada byla již několik let nevyužívaná a nepřístupná. V současnosti v budově sídlí živnostenský odbor Úřadu městské části Prahy 11. Současný stav prostoru Komunitní zahrady Vidimova je neuspokojivý. Již na první pohled je zřejmé, že už mnoho let nebyly v areálu prováděny žádné stavební práce a údržba odpovídala pouze nutnému minimu. Plochy cest jsou zpevněné starým asfaltem, který je však na mnoha místech porušený. Původní záhony a obrubníky jsou již staré a zjevně přeluhují.

Komunitní zahrada Vidimova začala fungovat v roce 2013 a to s pouhými 6 zahradníky. Postupně se začala zahrada rozvíjet a lidé z okolí se začali zapojovat. Současná komunita aktivních zahradníků čítá 32 pěstujících. Jedná se většinou o rodiče s malými dětmi ve věku 0-10 let, dále jsou to mladí lidé bez dětí ve věku 25-30 let a 4 důchodci. Nachází se zde 37 zvýšených záhonů, kteří si tito zahradníci pronajímají za členský poplatek. Díky tomu mohou využívat společné nástroje, zázemí zahrady a zalévat svůj záhonek. Dále do komunity spadá na dalších 20 uživatelů, kteří pomáhají s organizací či se účastní různých společných akcí, workshopů, Dne dětí, ale nemají pronajatý vlastní zvýšený záhon.

Je zde tedy několik možností členství pro sezonu 2017, jejichž přehled ukazuje následující tabulka.

Finanční stránku zahrady zajišťuje členský poplatek zahradníků, pronajímající si zvýšené záhonky. Z toho je pokryta spotřeba vody cca 2,5 tisíce Kč a cca 300 Kč za elektřinu ročně. Dále komunita pořádá několik vzdělávacích workshopů ročně, na které se také vybírá vstupné. Dosavadní větší finanční částky byly získány z grantů na podporu rozvoje komunity, vstupní investice přišla od zakládající obecně prospěšné společnosti Kokoza.

Jednou z podmínek pronajímatele prostoru je vytvoření zelené bariéry 3 metry od budovy a ticho v pracovní době úřadu, aby pracovníci nebyli rušeni. Také proto se komunitní dny konají každý čtvrtek od čtyř do šesti hodin odpoledne. Další podmínkou je nevytvářet zde nové stavby napevno spojené se zemí.

Členství KZ Vidimova	Jen pěstují	Pěstují rostliny i dobré vztahy	Kompostují	Navštěvují
Mohu pěstovat na vlastním záhonku	Ano + 300 Kč za hluboký záhon	Ano + 300 Kč za hluboký záhon	-	-
Kompostuji a odebírám kompost	-	Ano	Ano	-
Pomáhám zalévat	<i>Nemusíte, ale můžete se zastavit</i>	Ano	<i>Nemusíte, ale můžete se zastavit</i>	<i>Nemusíte, ale můžete se zastavit</i>
Účastním se brigády	<i>Nutit vás nebudeme, ale ruku k dílu přidat můžete</i>	Ano	<i>Nutit vás nebudeme, ale ruku k dílu přidat můžete</i>	Ano
Pomáhám s přípravou akcí	<i>Přijďte alespoň jako hosté!</i>	Ano	<i>Přijďte alespoň jako hosté!</i>	Ano
Účastním se až 3 workshopů za zvýhodněnou cenu (100kč)	Ano Připlatíte 200 Kč navíc	Ano Připlatíte 200 Kč navíc	-	Ano Připlatíte 200 Kč navíc
Získám slevy na produkty	-	Ano	-	Ano
Mohu využívat zázemí zahrady	-	Ano	-	-
Mohu si půjčit erární nářadí	-	Ano	-	-
Mohu sbírat plody a bylinky	-	Ano	-	-
	1 000 Kč	600 Kč	200 Kč	200 Kč

KOKOZA

↑ Varianta s nejvyšším přínosem a množstvím radostí!

Obrázek č. 17 Formy členství v Komunitní zahradě Vidimova

Dále je zde několik společných záhonů, jedná se především o trvalkové, bylinkové, dýňové a jahodové záhonky. Společně se zahradníci starají i o keře, a to o maliny, špendlíky a bezinky. Do celkového vybavení komunitní zahrady patří společné zázemí v budově městského úřadu. Jedná se o dvě malé místnosti s přívodem vody, elektrikou a topením. Jedna slouží jako pohotovostní kuchyňka, druhá místnost je sklad se zahradnickým nářadím. V případě deštivého počasí se sem však nevejde více než 5 osob. Prvním rokem se zde nachází malý skleník a mobilní WC. Velký důraz je zde kladen na kompostování. Zapojit se do něj mohou všichni z okolí, protože kompost této zahrady se nachází hned u plotu z ulice Jažlovická. Je tedy možné zde vyhodit rostlinný odpad jednoduše přes plot. Na plotě jsou cedule s návodem, jak správně kompostovat a který kompost je zrovna aktivní.

Nachází se zde mnoho vzrostlých stromů, které v létě poskytují vítaný stín pro zahradníky. Tyto stromy nemají pravidelnou péči majitelem.

4.5 Inventarizace současných dřevin

Stanoviště dřevin jsou vyznačena v Příloze č. 1: Současný stav. V současnosti se v řešeném území nachází 27 stromů, 11 keřů a 4 keřové skupiny. Převážná část dřevin je zdravá, ale nacházejí se zde i nemocné, náletové a nevyhovující dřeviny. Pro zdárný vývoj dřevin do budoucna je nutná především pravidelná péče a řez dřevin, který byl v posledních letech viditelně zanedbán. To se týká především vrb (*Salix alba* 'Tristis'), bříz (*Betula pendula*) a celkově všech dřevin v současnosti nevyužívané části řešeného území (číslo dřevin 16-27 a keřů A-I). Dřeviny určené k vykácení jsou v tabulkách označeny symbolem *. K inventarizaci stromů byla použita metoda Machovce. Byly zjištěny hodnoty sledovaných dřevin, a to jejich výška, šířka koruny, průměr kmene, stáří a sadovnická hodnota. Určení sadovnické hodnoty podle metody Machovce se skládalo z různých poznatků každé hodnocené dřeviny. Nejdůležitější hodnocené parametry jsou zdraví a nepoškozený tvar odpovídající druhu, správné zavětvení, správná velikost dřeviny, fáze vývoje a celková funkčnost dřeviny. Nejhodnotnější známka celkového hodnocení je 5 – nejcennější zdravá dřevina, v plném růstu a vývoji, plní svou funkci na stanovišti ještě po desetiletí. Nejhorší hodnota podle Machovcovi metody je 1 – nevyhovující dřevina, silně poškozená, nemocná či napadená škůdci, kteří se mohou šířit do okolí, odumírající či odumřelá, ohrožující zřícením, bez vývoje a možnosti záchrany, je zde nutnost jejího odstranění. Takové dřeviny se v zahradě nenacházejí, ale je zde několik starých stromů s hodnotou 2 a ty je nutno sledovat.

Označení dřeviny v mapě	Název dřeviny	Obvod kmene (cm)	Šířka koruny (m)	Výška dřeviny (m)	Věk	Sadovnická hodnota	Poznámky
Prus1	<i>Prunus spinosa</i>	33+32+25+19	6-8	5-10	20-40	4	čtyřkmen, neplodí
Prua2	<i>Prunus armeniaca</i>	32	2-4	0-5	0-20	3	
Betp1	<i>Prunus armeniaca</i>	23	0-2	0-5	0-20	3	
Betp2	<i>Betula pendula</i>	138	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Betp3	<i>Betula pendula</i>	94	4-6	5-10	40-60	4	
Betp4	<i>Betula pendula</i>	128	8-10	10-15	40-60	4	mírně šikmá
Pins1	<i>Pinnus strobus</i>	118	8-10	10-15	40-60	5	krásná
Betp5	<i>Betula pendula</i>	107	6-8	10-15	40-60	4	mírně šikmá a proschlá
Betp6	<i>Betula pendula</i>	90	4-6	5-10	40-60	3	šikmá, proschlá
Pins2	<i>Pinnus strobus</i>	109	8-9	10-15	40-60	5	
Acet1	<i>Acer tataricum</i>	51+42+39+39+31+26	6-8	5-10	20-40	3	šestikmen, neodborné řezy
Sala1	<i>Salix alba</i> 'Tristis'	189	8-10	10-15	40-60	2	houbové napadení, neodborné řezy, proschlá

Sala2	<i>Salix alba</i> 'Tristis'	177	8-10	10-15	40-60	3	neodborné řezy, mírně proschlá
Pruav1	<i>Prunus avium</i>	169	8-10	5-10	40-60	5	krásná, mírně proschlá
Prus2	<i>Prunus spinosa</i>	-	4-6	0-5	20-40	3	mnohokmen
Sala3*	<i>Salix alba</i> 'Tristis'	233	10-15	10-15	60-100	2	houbové napadení, proschlá
Pinn1	<i>Pinnus nigra</i>	105	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Pinn2	<i>Pinnus nigra</i>	90	6-8	5-10	40-60	4	mírně proschlá
Pinn3	<i>Pinnus nigra</i>	103	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Pinn4	<i>Pinnus nigra</i>	118	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Pinn5	<i>Pinnus nigra</i>	94+96	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Pinn6	<i>Pinnus nigra</i>	119	8-10	10-15	40-60	4	proschlá
Betp7	<i>Betula pendula</i>	103	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Betp8	<i>Betula pendula</i>	109	8-10	10-15	40-60	4	mírně proschlá
Sala4	<i>Salix alba</i> 'Tristis'	204	10-15	10-15	60-100	2	proschlá
Tilc1	<i>Tilia cordata</i>	138	6-8	5-10	40-60	4	mírně proschlá
Tilc2	<i>Tilia cordata</i>	142	6-8	5-10	40-60	4	mírně proschlá

Tabulka č. 32 Inventarizace dřevin

Označení vegetačního prvku v mapě	Duhové složení	Šířka koruny (m)	Výška dřeviny (m)	Sadovnická hodnota	Poznámky
keře:					
vibp1	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	2-4	0-5	5	
vibp2	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	2-4	0-5	5	
vibp3	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	2-4	0-5	4	
vibp4	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	2-4	0-5	4	
vibp5	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	2-4	0-5	4	
maha1	<i>Mahonia aquifolium</i>	0-2	0-5	4	
fori1	<i>Forsythia xintermedia</i>	0-2	0-5	3	
fori2	<i>Forsythia xintermedia</i>	0-2	0-5	3	
fori3	<i>Forsythia xintermedia</i>	0-2	0-5	3	
fori4	<i>Forsythia xintermedia</i>	0-2	0-5	3	
juns1*	<i>Juniperus sabina</i>	2-4	0-5	3	samčí
keřové skupiny					
A	<i>Spiraea xvanhouttei</i> (100 %)	2-4	0-5	5	živý plot
B	<i>Spiraea xvanhouttei</i> (80 %), <i>Forsythia xintermedia</i> (20 %)	2-4	0-5	3	zbytky živého plotu
C*	<i>Prunus avium</i> (30 %), <i>Sambucus nigra</i> (20 %), <i>Viburnum</i> 'Pragense' (20 %), <i>Salix caprea</i> (20 %), <i>Cornus alba</i> (10 %)	2-4	0-5	1	nálety střed
D*	<i>Salix caprea</i> (30 %), <i>Sambucus nigra</i> (20 %), <i>Betula pendula</i> (20 %), <i>Cornus alba</i> (20 %), <i>Rosa canina</i> (10 %)	2-4	0-5	1	nálety v nepoužívané části

Tabulka č. 4 Inventarizace keřů a keřových skupin

4.6 Fotodokumentace současného stavu

Stanoviště fotodokumentace jsou vyznačena v Příloze č. 1: Současný stav.

Obrázek č. 18 Fotografie I.

Fotografie číslo I. zachycuje přístupovou cestu ze západního směru. Na plotě je cedulka, ukazující směr ke vstupu. Za plotem je živý plot, který zahradě vytváří zelenou bariéru. Vpravo od cesty se nachází Mateřská škola Jažlovická.

Obrázek č. 19 Fotografie II.

II. Chodník podél východní části pozemku odděluje od silnice tři metry zatravněného pásu. Silnice zde jsou velmi klidné, slouží k parkování a průjezdu pouze pro obyvatele okolních domů. Zástavba zde má sídlištní charakter. Jsou zde převážně panelových vícepodlažní budovy.

Obrázek č. 20 Fotografie III.

III. Východní část řešeného území je nevyužívaný zadní dvůr Městského úřadu Prahy 11. Nacházejí se zde vzrostlé stromy, především borovice, břízy a vrby. Stromy a chodníky zde nejsou v dobrém stavu. Tato část pozemku je využívána pouze jako odkladiště stavebního materiálu.

Obrázek č. 21 Fotografie IV.

IV. Z ulice Jažlovická, tedy z jižní strany řešeného území, je možné se přes plot zapojit do komunitního kompostování. Zapojit se mohou všichni z okolí, protože kompost se nachází hned u plotu. Na plotě jsou cedule s návodem, jak správně kompostovat a který kompost je zrovna aktivní.

Obrázek č. 22 Fotografie V.

V. Západní část řešeného prostoru je využíván jako komunitní zahrada. Nacházejí se zde vyvýšené záhonky pronajaté a spravované jednotlivými zahradníky či rodinami. Nově zde díky grantům vznikl malý skleník na uchování sadby a mobilní toaleta. V pozadí je vidět sídlištní charakter území.

Obrázek č. 23 Fotografie VI.

VI. Ve středové části Komunitní zahrady je společný trvalkový záhon. Chodníky v zahradě jsou pozůstatkem z dob, kdy zde byla mateřská škola. Výborně slouží dětem z komunity na hraní, ale i zahradníkům, kteří tak nemusí v deštivém období chodit po rozbahněných chodíčkách.

Obrázek č. 24 Fotografie VII.

VII. V jihozápadní části zahrady se nachází dětský koutek a ohniště. Je to v současné době jediné místo vhodné pro společné posezení a odpočívání. Veškerý nábytek v zahradě včetně zvýšených záhonků je vyroben či sehnán svépomocí. Výrobním materiálem je většinou dřevo.

Obrázek č. 25 Fotografie VIII.

VIII. Hlavní vstup do Komunitní zahrady Vidimova je z ulice Jažlovická. Uprostřed zahrady se nachází původní pískoviště, které je v současnosti osazené jahodníky. Červená konstrukce vlevo je pozůstatek sprch z doby, kdy zde byla zahrada mateřské školy. Zelený sud na vodu je napájen z vodovodní sítě.

Obrázek č. 26 Fotografie IX.

IX. Dominantou komunitní zahrady především na jaře je vzrostlá třešeň ptačí, nacházející se v severovýchodní části využívané zahrady. Pod ní je umístěno nově obnovené pískoviště a kontejner o rozměrech 5x2 metry, který slouží jako sklad náčiní. Palety jsou zdrojem materiálu.

Obrázek č. 27 Fotografie X.

X. Dvě části řešeného prostoru rozděluje pozůstatek původního plotu, ze kterého se dochovaly pouze kovové sloupky a několik keřů živého plotu, který je prorostlý náletovými dřevinami. Ty jsou časté v celé východní části řešeného prostoru, který je již mnoho let naprosto neudržovaný.

Obrázek č. 28 Fotografie XI.

XI. Druhá část řešeného prostoru se nachází na pozemku č. 2466, který je o trochu větší než pozemek využívaný komunitní zahradou v současnosti. Nachází se zde několik přestárých stromů, především dvě mohutné vrby, které již nejsou v kondici a které vyžadují okamžitou péči

Obrázek č. 29 Fotografie XII.

XII. Východní polovina řešeného území je oproti západní rovná. Také zpevněných ploch je zde výrazně více. Je zde 6 vzrostlých borovic černých, které vytváří stinnou atmosféru. Je zde několik starých pískovišť, obrostlých náletovými dřevinami. Budova městského úřadu má dvě patra.

4.7 Výstupy pro návrh

Byly vyhodnoceny přednosti a problémy řešeného místa.

Silné stránky:

- Rozrůstající se stabilní komunita čítající přes 40 uživatelů
- Místo pro relaxaci a odreagování
- Není u hlavních silnic
- Vzrostlá vegetace

Slabé stránky:

- Nejistá budoucnost prostoru – vždy pronajmutí na 1 rok
- Finanční a personální zajištění chodu zahrady
- Nedostatečný společný prostor pro stále narůstající komunitu zahradníků
- Zanedbané dřeviny
- Nevyužívání dešťové vody

Z rozborů, společných rozhovorů a výše uvedených vyhodnocení byly předneseny tyto body k řešení v komunitní zahradě:

- Umístění alespoň 10 nových zvýšených záhonků
- Horizontální zelená bariéra ve vzdálenosti 3 m od budovy (požadavek MÚ)
- Ukázkové místo městského pěstování jedlých keřů
- Návrh péče o společný bylinkový záhon, jahodový záhon, společný bylinkový a trvalkový záhon
- Inventarizace dřevin – návrh péče o dřeviny
- Osazení společné svažité části mezi parcelami
- Zachycení a využití dešťové vody
- Najít využití pro červenou konstrukci bývalých sprch
- Vytvoření setkávacího prostoru pro pořádání workshopů, přednášek a společných akcí

5 Vlastní projekt

Návrh je graficky vypracován v Příloze č. 2: Návrh půdorysného řešení.

5.1 Idea návrhu

Idea návrhu vychází z předchozích analýz a dat získaných od zapojených subjektů. Názory komunity a majitelů prostoru jsou klíčové především, co se náplně a prostorového rozvržení týče. Návrh se snaží zapracovat současný stav komunitní zahrady a zároveň zvýšit její potenciál a kapacitu rozšířením se na sousední, v současnosti nevyužívaný východní pozemek. Nejprve budou odstraněny a ošetřeny dřeviny k tomu určené podle tabulek č. 3 a 4 – Inventarizace dřevin. Poté budou odstraněny zbytky betonových a stavebních materiálů z východního pozemku. Spojením obou parcel v jednu komunitní zahradu vzniká velkorysý prostor. Celý prostor je rozdělen na hlavní funkční zóny. Na produkční zónu na západě, střední edukační a společenskou zónu na východě, avšak všechny funkce jsou úzce propojeny a mísí se i v rámci jednotlivých zón.

Produkční zóna, tedy západní část řešeného prostoru nadále zůstává místem především pro soukromé vyvýšené záhonky. Na produkční zónu navazuje rekreační část pro děti a ohniště. Také zde zůstává zachováno současné vybavení. Jedná se především o skleník na předpěstování a uskladnění sadby, mobilní toaleta, obnovené pískoviště a kontejner na uskladnění náčiní. Tento kontejner je nově natřen na zeleno. Jeho střecha bude využita na zachycení dešťové vody, k tomuto účelu zde jsou umístěny dva sudy. Také je zde vybudováno malé posezení a palety byly přerovnané za kontejner. K červené konstrukci bývalých sprch jsou umístěny 3 zvýšené záhonky, ze kterých se po konstrukci pěstuje jednoletý fazol pnoucí (*Phaseolus vulgaris* 'Goldmarie'). Má kontrastní žlutou barvou lusků, které se skvěle hodí ke kuchyňskému zpracování. Vysazuje se vždy po 3 semenech ke každému sloupku. Pěstování pnoucích fazolí je i v omezeném prostoru jednoduché.

Centrální bylinkové a jahodové záhony jsou udržovány v dobré kondici společnou prací komunity. Jsou zde dosazovány bylinky podle potřeby. Je však třeba dbát na to, že různé bylinky mají rozdílné nároky. Tymián, rozmarýn, levandule, saturejka nebo yzop potřebují chudší, suchou, písčitou půdu, ty by měly být umístěny na vrchu bylinkového záhonu. Šalvěj, šanta a saturejka mají rády půdu trochu více humózní, takže vhodné umístění je na slunné straně záhonu. Pažitka, kerblík, petrželka, meduňka lékařská a máta snesou normální zahradní zeminu a trochu stínu a vlhka, takže vhodná poloha je i do stinné strany

záhonu. Jahodám je vhodné na jaře dopřát kompost, aby si doplnily živiny potřebné k růstu a nasazování květů. Je možné k jahodám vysadit i více různých rostlin, jako je například cibule, červená řepa, česnek, měsíček, petržel, pórek, špenát a salát. Tři bývalá pískoviště ve východní části zahrady jsou vyplněna podkladovou zeminou. Vrchní vrstvu tvoří uzrálý kompost a zahradnický substrát. Nově vzniklé záhony jsou osazeny sazenicemi dle výše uvedených rad a podle potřeb a zájmů komunity. Vznikly tak dva nové jahodové a bylinkové záhonky. Ze třetího záhonku bude vybudováno foliové pařeníště, které je ideální pro předpěstování, pro rychlení zeleniny i k pozdějšímu zakrytí teplomilnějších rostlin. Zelenina vhodná pro pěstování v pařeníšti: salát, špenát, okurky nakládačky, ředkvičky, rukola.

U plotu se zde nadále nachází komunitní kompost ve společné péči komunity, rozdělen na 3 části podle stupně jeho zralosti, do kterého je možné se zapojit i mimo komunitní zahradu, v případě nutnosti se navýší jeho kapacita.

Rasper (2014) říká, že vysoký záhonek je městským nábytkem budoucnosti. Vysoký záhon má mnoho výhod. První z nich je, že záhony ne vždy přicházejí do přímého kontaktu s půdou, což je v některých místech velmi důležité. Druhou výhodou je jejich ergonomická pracovní výška, která znepříjemňuje přístup slimákům. Za třetí se vysoký záhon plní organickým materiálem, který se pomalu rozkládá a dodává živiny. Vysoký záhon je možné vyrobit například ze starého dřeva. Zevnitř se vyloží lepenkou, textilií nebo umělohmotnou plachtou, aby dřevo nevlhlo. Na dno se umístí mřížka jako ochrana proti hrabošům. Nejnižší vrstvu tvoří silnější větve, potom následují drobnější větvičky, ještě s listy a drny, které se na záhonu vyskytují. Na ně patří vrstva hrubého kompostu, který zkypří kousky hrubě nasekaného materiálu, potom jemnější kompost a na závěr zahradní zemina. Nejlepší je zakládat vysoké záhony na podzim, protože hrubý materiál má dostatek času na rozkládání.

Obrázek 30 Vysoký záhon je možné si vyrobit i svépomocí

Střední edukační zóna je pojata jako výukový prostor pro pořádání botanických a environmentálních exkurzí pro děti školního i předškolního věku. Během sezóny se v zahradě pořádá několik desítek podobných exkurzí. Vzniká zde ukázkové místo městského pěstování jedlých keřů. Sortiment je vybrán na základě daných požadavků kladených na zahradu, jedlosti rostlin a ekologickou stabilitu místa tím, že rostliny mohou sloužit i jako úkryt a potrava pro hmyz, ptactvo a drobné živočichy. Jedná se o jednotlivé keře a keřové seskupení, ve kterých se uplatní tyto druhy: rybíz všech tří barev, josta, angrešt, maliník, líska, rakytník, zimolez, dřín, aronie, muchovník a kdouloň.

Kvetoucí keře a stromy jsou důležité nejen svými plody pro zahradníky, ale i pro ostatní obyvatele zahrady. Včely díky nim mohou sbírat nektar a pyl. Velmi důležité jsou pro ně rostliny kvetoucí brzo na jaře, v Komunitní zahradě Vidimova to jsou především, vrby, trnky a nově vysazovaný dřívák. Motýli potřebují nejen zdroje nektaru (proto mohou využívat mnoho druhů rostlin, které vyhledávají i včely), ale také krmné rostliny pro housenky, jinak by se nemohli množit. Pro extrémně velký počet motýlů je důležitá trnka. Ptáci potřebují jako potravu, ale i na vybudování chráněných míst ke hnízdění keře s plody. Nejlepší jsou právě živé ploty a keřové skupiny z divoce rostoucích keřů, v komunitní zahradě to jsou především muchovník, rakytník, trnka, dřín a aronie. Na zahradě lze vytvořit místa i dalším užitečným zvířatům, aby se mohla schovat a stavět hnízda. Hmyzí domečky poskytují úkryt mnoha druhům lesních včel, čmelákům, lumkům, beruškám, pestřenkám a tak dále (Rasper, 2014).

Obrázek č. 31 Hmyzí domeček Komunitní zahrady Suchdol

Při výsadbě těchto keřů je postup zpravidla stejný. Do vykopané jámy se na dno dodá vrstva dobrého kompostu. Po výsadbě je třeba rostliny důkladně zalít. U keřů postačí výchovný řez, při němž jsou odstraňovány nevhodné větve a příliš husté výhony.

Označení v mapě	Latinský název dřeviny	Český název dřeviny	Výška dřeviny v dospělosti (m)	Poznámky
amea	<i>Amelanchier alnifolia</i> 'Smoky'	muchovník olšolistý	3-4	plodí netradiční, zdravé, sladké a velké borůvky
apia	<i>Apios americana</i>	hlízola nachová	2-3	jedlé hlízy
arom	<i>Aronia melanocarpa</i> 'Viking'	temnoplodec, arónie černá, černý jeřáb	2-3	plody lze je konzumovat v čerstvém stavu, zavařené, jako džem
corm	<i>Cornus mas</i> 'Jolico'	dřín velkoplodý	4-5	velké chutné plody
cora	<i>Corylus avellana</i> 'Lombardská červená'	líška obecná	3-4	nenáročná
cydo	<i>Cydonia oblonga</i> 'Vranja'	kdouloň obecná	4	plody je třeba tepelně zpracovat
hipl	<i>Hippophae rhamnoides</i> 'Leikora'	rakytník řešetlákový	1,5-2	samičí
hipp	<i>Hippophae rhamnoides</i> 'Pollmix'	rakytník řešetlákový	2-4	samčí – opylovač
lonal	<i>Lonicera kamtschatica</i> 'Altaj'	zimolez kamčatský	1,6-1,8	raný druh ovoce – jarní borůvka, opylovač
lonam	<i>Lonicera kamtschatica</i> 'Amur'	zimolez kamčatský	1,6-1,8	raný druh ovoce – jarní borůvka
phav	<i>Phaseolus vulgaris</i> 'Goldmarie'	fazol pnoucí	1,5-2	lusky ke konzumaci sklízet při délce 15 cm
phac	<i>Phaseolus coccineus</i>	fazol šarlatový	3	lusky před konzumací tepelně upravit
riba	<i>Ribes album</i> 'Olin'	rybíz bílý	2	zraje v červenci
ribx	<i>Ribes x nidigrolaria</i>	josta	2	
ribn	<i>Ribes nigrum</i> 'Titania'	rybíz černý	2	zraje v červenci
ribr	<i>Ribes rubrum</i> 'Jonkheer Van Tets'	rybíz červený	2	zraje v červnu až červenci
ribu	<i>Ribes uva-crispa</i> 'Reflamba'	angrešt, meruzalka srstka	1-2	žlutoplodá odrůda, trny
rubi	<i>Rubus idaeus</i>	ostružiník maliník, maliník obecný	2	zraje od konce srpna do konce října

Tabulka č. 5 Nově vysazené dřeviny a popínavé rostliny

Společenská a setkávací část je ve východním koutu zahrady. Je to dostatečně velké místo pro pravidelné setkávání komunity, ale i pro příležitostné společenské události konané během sezóny, kterých se mohou zúčastnit i hosté mimo komunitu. Je to adekvátně velký prostor pro stále rostoucí komunitu, v současnosti čítající přes 40 pravidelných členů. Řešení se snaží sledovat funkční a reprezentativní funkce a zároveň splnit požadavek majitele areálu, aby zde nevznikaly žádné stavby pevně spojené se zemí. Vzniká tak zázemí z obytného kontejneru a množství nových lavic, vyrobených z palet. Je zde připraveno k použití i několik skládacích sedacích souprav a zahradní trojúhelníková svinovací plachta o velikosti 5 x 5 metrů. I zde je potenciál využití dešťové vody ze střechy kontejneru do nových sudů.

Propojením obou pozemků vznikne vytvořením nového úseku cesty. Jedná se o 1, 5 metru širokou cestu dlouhou 8 metrů, která tak spojí stávající betonové chodníky. Bude použita zatravnovací betonová dlažba, vzhledem připomínající kámen v přírodním šedém odstínu. Rozměry dlaždic jsou 496 x 330 milimetrů. Díky vysoké odolnosti materiálu, ze kterého jsou betonové dlaždice vyrobeny, nepotřebují žádnou zvláštní údržbu. Kromě zachování přírodního vzhledu a zpevnění půdy je také mrazuvzdorná a zlepšuje vsakování vody do půdy. Navíc odolává povětrnostním podmínkám, nepraská a další výhodou je snadné položení. Je nutné si ze začátku vyměřit a vyznačit plochu, kam bude dlažba umístěna. Následovat bude odebrání travních drnů, hlíny a příprava podlaží. Standardní hloubka podlaží je 20–30 centimetrů. Po vyrovnání se na něj naveze 10–20 centimetrová vrstva štěrku s pískem a zhutní se. Následně se musí celá vrstva vyspádovat. Pak se ve směru proti spádu začne s pokládkou dlažby. Dlažba se vysype směsí zeminy se substrátem, do které budou přidána travní semena.

Na základě požadavku majitele areálu vznikla horizontální zelená bariéra ve vzdálenosti 3 metry od teras budovy. Byly zbudovány 3 nové záhony s konstrukcí pro pnoucí rostliny. Ta je tvořena dřevěnými kůly, které bylo potřeba natřít svépomocí impregnačním nátěrem. Kůly jsou vždy opřeny proti sobě po dvojicích po 0,5 metru a na konci a na začátku po jednom kůlu kolmo. Konstrukce je zpevněna vyvazovacím drátem a dalšími vhodnými pruty a větvemi, které byly získány při odstraňování nežádoucích dřevin z pozemku. Rozměry nových záhonů jsou 10,5 m, 10,5 m a 11,5 m (směrem od západu k východu). Jsou zde vysazeny sazenice popínavých rostlin: na prvním je hlízola nachová (*Apios americana*) a na dvou fazol šarlatový (*Phaseolus coccineus*).

Hlízola nachová, dorůstající do výšky 2–3 metry, vyrůstá z podzemních hlíz, které je možné konzumovat. Mají chuť podobnou bramborám s příchutí oříšků. Hlízola v létě kvete růžovo-fialovými květy, které jsou vonné a po opylení vznikají lusky obsahující jedlá semena. Prospěšná je hlízola i svou schopností vázat vzdušný dusík a obohacovat jím půdu. Vyžaduje slunné stanoviště, výživnou, propustnou a vlhčí půdu. Na podzim nadzemní část rostliny odumírá a nebude tak ubírat sluneční svit v oknech přes zimu, kdy se toho mnoho na zahradě neděje. Rostlina přezimuje v podzemních hlízách, které je možné z části vyrýt a zkonzumovat či rozsadit. Je mrazuvzdorná do – 30 °C, ale prospěje jí přikrývka proti nadměrné zimní vlhkosti (Zahradnictví Krulichovi, 2017). Pro první rok jsou rostliny vysazeny jen z jižní strany konstrukce, v příštích letech je možné namnožené hlízy rozsadit i k dalším kůlům. V případě osvědčení rostliny je možné ji do budoucna rozsadit i na některý ze dvou dalších záhonů s konstrukcí místo fazolu šarlatového.

Fazol šarlatový (*Phaseolus coccineus*) je rychle rostoucí popínavá letnička, takže se vysev musí každoročně opakovat. Pěstuje se pro nápadné květy a jedlé mladé lusky. Seje se přímým výsevem v dubnu do hnízd po 2 semenech vždy ke každému kůlu. Směs tohoto fazolu kvete v červenci až v září mixem červených a bílých květů. Dorůstá výšky 4 metrů. Jeho lusky jsou dlouhé okolo dvaceti centimetrů. Pro kuchyňské využití se sklízí ještě nedozrálé lusky, které při lehkém ohnutí prasknou. Je nutné je před konzumací tepelně upravit. Sklizeň na zrno na zasetí na příští rok se provádí až když lusky zasychají a semena jsou pevná, dobře vyzrálá a zcela vybarvená (Pestík s.r.o., 2017). V případě nutnosti je potřeba rostliny ke konstrukci přichytávat provázkem, zejména, když jsou ještě mladé.

Obrázek č. 32 Záhon s konstrukcí pro popínavé rostliny

5.2 Výkaz nákladů

Název položky	Počet	Jednotka	Cena za jednotku (Kč)	Celková cena (Kč)
<i>Amelanchier alnifolia</i> 'Smoky' (prostokořenný)	2	ks	168	336
<i>Apios americana</i>	20	ks	148	2 960
<i>Aronia melanocarpa</i> 'Viking' K 3l	3	ks	128	384
<i>Cornus mas</i> 'Jolico' K 7,5l	2	ks	498	996
<i>Corylus avellana</i> 'Lombardská červená' K 7,5l	2	ks	132	132
<i>Cydonia oblonga</i> 'Vranja' K 7,5l	2	ks	760	1520
<i>Fragaria vesca</i> 'Alexandria'	100	ks	22	2 200
<i>Hippophae rhamnoides</i> 'Leikora' – samičí K 5l	2	ks	495	990
<i>Hippophae rhamnoides</i> 'Pollmix' samčí K 5l	1	ks	495	495
<i>Lonicera kamtschatica</i> 'Altaj' K 2l	2	ks	128	256
<i>Lonicera kamtschatica</i> 'Amur' K 2l	2	ks	128	256
<i>Phaseolus vulgaris</i> 'Goldmarie' (15 semen v balení)	1	balení	16	16
<i>Phaseolus coccineus</i> (8 semen v balení)	26	balení	15	390
<i>Ribes album</i> 'Olin' K 2l	2	ks	51	102
<i>Ribes nidigrolaria</i> K 2l	2	ks	51	102
<i>Ribes nigrum</i> 'Titania' K 2l	2	ks	51	102
<i>Ribes rubrum</i> 'Jonkheer Van Tets' K 2l	2	ks	51	102
<i>Ribes uva-crispa</i> 'Reflamba' K 2l	1	ks	121	121
<i>Rubus idaeus</i> 'Heritage' K 3l	2	ks	61	122
Dřevěné kůly s hrotem 250 cm, Ø 6 cm	135	ks	89	12 015
Impregnace na dřevo GORI 356, 2x 5 l	10	l	232	2 320
Vázací drát poplastovaný zelený 50 m	4	ks	115	460
Bylinkové výsadby	9	m ²	278	2 502
Prořezání stávajících stromů	15	ks	1 340	20 100
Kácení stromů	1	ks	1 765	1 765
Travní osivo 5 kg	1	balení	576	546
4 Sudy na vodu 220 l, okapy	4	ks	860	3 440
Směs podkladová – zemina (na 27 m ³)	38	t	275	10 450
Substrát Universal Litva 250 l	3	balení	353	1 059
Tvárnice zatravnovací – kámen (496 x 330 mm) na 12 m ²	2 palety po 42 ks	paleta	80	160
Obytný kontejner	1	ks	137 990	137 990
Policový regál	1	ks	1 799	1 799
Zahradní plachta cappucino 5x5x5 m + podpěrná tyč	1	sada	5 144	5 144
Zahradní pívni sedací set 220 x 50 cm: stůl + 2 lavice	4	ks	2 999	11 996
Fóliový kryt typ FKA+P: podsada + odklopný vrch	1	ks	2 319	2 319
Cena celkem:				225 647

Tabulka č. 6 Výkaz nákladů – Hrubý odhad rozpočtu základních cen dle ceníků: MEVA-TEC s.r.o, Zahradnictví Krulichovi, Sbazar, Družstvo cementářů Praha, JENA – firma služeb, Limes Litomyšl s.r.o., Venkovní práce.cz, Intensun s.r.o., Pletiva Dobrý a Urbánek s.r.o., Pestik s.r.o.

Návrh byl plánován s ohledem na co nejnižší finanční náklady s ohledem na komunitní charakter zahrady. Práci si zařídí komunita vlastními silami, včetně následné péče o nově vysazené druhy v rámci komunitních dní. K výsadbě bude použito místní nářadí, kompost i voda. Dřevo na nové zvýšené záhonky, hmyzí domečky a lavičky bude použito ze starých palet ostatních použitých materiálů již v zahradě přítomných (staré keramické květináče, drobné větve, šišky atd.). Zvýšené záhonky budou přibývat postupně dle přibývajících zájemců. Nový dětský koutek se postupně vybaví přírodními prvky a starým nábytkem jako první dětský koutek. Zde je výhoda nových přírodních prvků – šišky borovice černé. Pokácené dřeviny budou využity na pozemku k aktivitám zahrady.

5.3 Budoucí rozvoj

Pro realizaci revitalizace a rozvoj nové části Komunitní zahrady Vidimova je klíčová spolupráce se současným uživatelem a správcem nemovitosti – s Úřadem městské části Praha 11, aby spatřil potenciál a přínosy, které Komunitní zahrada Vidimova přináší svému okolí, a rozhodl se povolit zde komunitní zahradu na neurčito. Bude nutné využití městských a státních možností dotací a grantů. V budoucích letech by bylo velmi výhodné získat grant na využití dešťové vody ze samotné budovy objektu, která je však v současnosti sváděna do středních traktů stavby na sever od komunitní zahrady.

Pro další vývoj zahrady je vyžadována pravidelná údržba zeleně a technických prvků. Záhonky, keřové porosty a trávničky budou udržovány komunitními zahradníky, avšak na údržbu dřevin, zpevněných ploch a oplocení je nutná účast Městské části Prahy 11. Pokud údržba ze strany komunity selže, je na koordinátorovi zahrady zjednat nápravu a práce v zahradě přerozdělit. Komunitní zahrada musí zůstat flexibilní. Rozvíjí se podle potřeb své komunity, a i podle toho se postupně budují nové zvýšené a společné záhonky, herní prvky, houpačky pro děti a další prvky v zahradě.

5.4 Vizualizace

Místa zachycení vizualizací jsou označena v Příloze č. 2: Návrh půdorysného řešení.

Vizualizace č. 1 Nová část zahrady – pařeniště

Vizualizace č. 2 Fazol pnočí na konstrukci bývalých sprch

6 Diskuze

Městské zahradničení v České republice má zejména díky zahrádkářským koloniím již dlouholetou tradici. Zahrádkaření ve městě tenkrát i dnes mohlo představovat určitou formu revolty a v současnosti tak může poskytovat určitou alternativu k negativním aspektům rozvoje globalizované kapitalistické společnosti.

Dnešní nespojité město s množstvím zbytkových polozapomenutých prostorů dává příležitost k vytváření formálně zcela originálních zelených prostorů. Ale nabízí i různým minoritním sociálním skupinám šanci osvojit si nekonvenčním způsobem tato místa (Kratochvíl, 2015)

Mění se modely rodiny. Průměrná velikost rodiny se snižuje. Narůstají tedy požadavky snadno dostupných společenských příležitostí mimo domov. Stejně tak se mění složení populace. Je běžné, že je méně dětí a více dospělých. Ve většině průmyslově vyspělých zemí se stala obecnou situace, v níž 20 % populace představují staří lidé v dobrém zdravotním stavu. Tato populační skupina, která má velké množství volného času, je nejčastějším uživatelem veřejných prostranství (Gehl, 2000).

Jestliže města mají poskytovat lepší podmínky k životu, je třeba zabývat se těmito místy přímo a důsledně a uplatňovat při tom zcela jiný přístup než ten, který je běžný dnes. Současný způsob plánování měst vychází z projektového přístupu a opírá se o odborné profese. To znamená, že projekt je důvodem k akci. Profesionálové vytvoří alternativní návrhy a předloží je úřadu ke zhodnocení. Úřad pak doporučí, který z nich by měl být vybrán. K projektu se ve stanovení lhůtě mají možnost vyjádřit také občané. V čem je tedy problém? Především v tom, že celá operace nevychází z toho, co by komunita sama definovala jako svou potřebu nebo problém k řešení – nezačíná se u otázky veřejného prostranství. Celá operace tedy probíhá „odshora dolů“ a ne „odspodu nahoru“ (Kathleen, 2003)

To, že něco chybí, důrazně dokumentují protesty proti současnému projektování, jak se dosud praktikuje, dokládáné debatami o městě a obytných zónách, a organizace obyvatel požadující zlepšení materiální prostředí (Gehl, 2000).

Nejúspěšnější prostranství vyrůstají právě ze znalosti, jak je bude komunita využívat. Konkrétní představa určitého místa se může zrodit poměrně rychle. Představa, která vychází z komunity, je obvykle velmi realistická a praktická, a přitom nepostrádá inovativní nápady. Zahrnuje mnohem širší základnu vstupních informací, než by tomu bylo v případě, že by

návrh vytvářela pouze jedna osoba, jeden odbor nebo městský úřad. Představa komunity často obsahuje návrhy realizovatelné v krátkém čase, protože lidé využívající či žijící v okolí daného prostoru chtějí vidět výsledky co nejdříve (Kathleen, 2003).

V komunitních zahradách se tak zahradničení ve městě může posunout o značný kus dál. Do budoucna vyvíjet nové prostory a formy pro tvorbu a spolurozhodování, mezi extrémny, jako je na jedné straně předpis či zákaz a na straně druhé protest. V tom je obsažena výzva i pro správní orgány jednotlivých měst. Výzva ke změně rolí, namísto předepisování nebo schvalování by mělo nastoupit moderování. A to i přesto, že výsledky jsou nejisté. Je na čase přenést na lidi, kteří bydlí ve městech, více odpovědnosti za to, jak vypadá jejich okolí, například zanedbaná zeleň nacházející se mezi jednotlivými obytnými bloky. Je možné si představit rozmanité způsoby spolupráce. Městské zahradnické iniciativy, se zavedenými strukturami a odpovídajícími kompetencemi, by mohly dostat od městských správních orgánů pověření k provizornímu využívání neobdělávaných ploch – a město by se například zavázalo, že na konci tohoto období bude financovat odvoz mobilních záhonů na nově určené místo, což po určité době představuje také nezanedbatelné finanční zatížení (Rasper, 2014).

Budoucnost prostoru komunitních zahrad je však mnohdy nejasná. Taková situace je i v Komunitní zahradě Vidimova v Praze, na což návrh reaguje pěstováním především ve zvýšených záhonech a umístěním zázemí, která je v případě nutnosti možno přemístit. I přesto zde projekt podpořil vznik ukázkového místa městského pěstování jedlých keřů a počítá tak s pokračujícími aktivitami Kokozy o.p.s. a místní komunitou.

Návrh by v ideálním případě měl podpořit rozvoj stávající komunity a ukázat správci jejího areálu, Městské části Prahy 11, že tato forma spolupráce má dlouhodobější potenciál a dalekosáhlejší přínosy, než je jen produkce potravin.

7 Závěr

- Hlavní cíle této práce, a to zpracování literární rešerše na téma městských komunitních zahrad a vytvoření návrhu revitalizace komunitní zahrady v Praze, byly splněny.
- Byla nastíněna historie a vývoj městského zahradničení a komunitních zahrad nejen u nás, ale i v zahraničí.
- Doložením konkrétní příkladů ze zahraničí i České republiky a porovnáním současné situace městských komunitních zahrad v Praze a ve Vídni byl přiblížen současný stav tohoto fenoménu.
- Byly představeny možné příčiny vzniku těchto zahrad, jejich cíle, funkce, přínosy a možné formy.
- V praktické části vznikl návrh revitalizace Komunitní zahrady Vidimova v Praze.
- Návrh vycházel z průzkumu a zhodnocení současného stavu daného území a jeho komunity.
- Řešený prostor zahrady zaujímá téměř 3 800 m² a v průběhu analýz se v řešeném území nacházelo 27 stromů, 11 keřů a 4 keřové skupiny.
- Vzniká zde zahrada s velkým potenciálem začlenit širší okruh uživatelů, kterým přináší různorodé spektrum nových témat a aktivit.

8 Seznam použitých zdrojů

Anon. 2009. Hezky upravené malé zahrady: zelené oázy na malém prostoru. 2. vydání. Svojtka&Co. Praha. 160 s. ISBN: 9788025602553.

Atlas krajiny České republiky. 2009. Ministerstvo životního prostředí České republiky. Praha. 331 s. ISBN 9788085116595.

Beispiel der Stadtgemeinde St. Valentin. Diplomarbeit, Universität für Bodenkultur Wien. Institut für Landschaftsplanung. Wien. S. 19.

Certomà, Ch., Notteboom, B. 2015. Informal planning in a transactive governmentality. Re-reading planning practices through Ghent's community gardens. *Planning Theory*. 16 (1). 51-73.

Corner, J. 1999. Recovering landscape: essays in contemporary landscape architecture. Princeton Architectural Press. New York. p. 287. ISBN: 1568981791.

Culek, M., Buček, A., Grulich, V., Hartl, P., Hrabica, A., Kocián, J., Kyjovský, Š., Lacina, J. 2005. Biogeografické členění České republiky II. díl. AOPK ČR. Praha. 589 s. ISBN: 8086064824.

Gehl, J. 2000. Život mezi budovami. Nadace Partnerství. Brno. 202 s. ISBN: 8085834790.

Gibas, P., Matějovská, L., Novák, A., Rolfová, E., Tvrdková, V., Valešová, I., Veselý, M. 2013. Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti?. Miroslav Všetečka-ADT. Praha. 148 s. ISBN: 9788087398302.

Haberman, D., Gillies, L., Canter, A., Rinner, V., Pancrazi, L., Martellozzo, F. 2014. The Potential of Urban Agriculture in Montréal: A Quantitative Assessment. *ISPRS International Journal of Geo-Information*. 3 (3). 1101-1117.

Heilmann, C. (2006). Freiraumplanerische Theorie in: Die Stadtgemeinde, ihre Freiräume und der planvolle Umgang damit, Leitbilder und Vorbilder in der Orts- und Siedlungsplanung am

Hrnčiarová, M. 2015. Balkón jako zahrádka, Zdravé pěstování ve městě. CPress. Brno. 132 s. ISBN 9788026406785.

- Hrušková, M. 2005. Kult stromů v zemích Koruny české. Abonent ND. s. 160. ISBN: 8072582119.
- Kalusok, M. [z něm. orig. přel. Tejkalová, M.]. 2004. Zahradní architektura. Computer Press. Brno. s. 192. ISBN: 8025102474.
- Kathleen, M. 2003. Utváření místa: příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. Nadace Partnerství. Brno. 99 s. ISBN: 8023906143.
- Kleinz, N. 1999. Přírodní zahrada. Knižní klub a Balios. Praha. 80 s. ISBN: 8071768340.
- Kratochvíl, P. 2015. Městský veřejný prostor. Zlatý řez. Praha. 191 s. ISBN: 9788088033004.
- Machovec, J. 1992. Sadovnická dendrologie. SPN. Praha. s. 246.
- Milbourne, P. 2011. Everyday (in)justices and ordinary environmentalism: community gardening in disadvantaged urban neighbourhoods. *Local Environment*. 17 (9). 943-957.
- Neuhäuslová, Z. 1998. Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Academia. Praha. s. 341. ISBN: 8020006877. + 1 mapa: 62 x 97 cm složená volně v obálce.
- Pacáková-Hošťálková, B., a kol. 2000. Pražské zahrady a parky. Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, občanské sdružení. s. 384. ISBN: 8090291007.
- Purcell, M., Tyman, S. K. 2014. Cultivating food as a right to the city. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*. 20 (10). 1132-1147.
- Quitt, E. 1971. Klimatické oblasti Československa. Academia. Praha. 73 s. + 5 mapových příloh
- Rasper, M. 2014. Urban gardening : zahrady ve městě. Dauphin. Praha. 181 s. ISBN: 9788072725625.
- Slánský, K. 2013. Vnitřní krajina měst a celoměstské systémy zeleně. Zahrada-park-krajina. XXIII.ročník. 8-10.
- Thacker, Ch. 1985. The history of gardens. University of California Press. Berkeley. p. 288. ISBN: 9780520056299.

Internetové

CENIA. Národní geoportál INSPIRE [online]. 2016 [cit. 2017-01-04]. Dostupné z

<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map/>

Český statistický úřad. Počet obyvatel v městských částech Prahy [online]. 2015 [cit. 2017-31-03].

Dostupné z < https://www.czso.cz/documents/11236/37543548/CR_L4_KU.xlsx>

Družstvo cementářů Praha. [online]. 2017 [cit. 2017-01-04]. Dostupné z

<<http://www.dcp Praha.cz/zatravnovaci-tvarnice-dlazba>>.

Gartenpolyglot. GärtnerInnen der Welt kooperieren [online]. 2017. [cit. 2017-01-04]. Dostupné z <

<https://gartenpolylog.org>>.

Geoportál hl. m. Prahy. Územní plánování a rozvoj města. [online]. 2015. [cit. 2017-05-04]. Dostupné

z <<http://mpp.praha.eu/app/map/VykresyUP/>>.

Intensun s.r.o. [online]. 2017 [cit. 2017-01-04]. Dostupné z <<https://dreveny-zahradni-nabytek.eu/>>.

Internetportal der Stadt Wien [online]. 2017. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z

<<https://www.wien.gv.at/>>.

JENA – firma služeb. Ing. Jan Švejkovský [online] 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z

<<http://www.jena.cz>>.

Lankašová, L. Živoucí fenomén městských a komunitních zahrad, Studijní text pro předmět Ekologie.

[online]. KOKOZA, o. p. s. Praha. 2013 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z

<http://cvut.mapovyportal.cz/OPPA_Lankasova_fin.pdf>.

MEVA-TEC S.R.O. MEVA-TEC [online] 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z <<http://www.mevatec.cz>>.

Pestik s.r.o. [online]. 2017. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z < <https://www.pestik.cz/>>.

Pletiva Dobrý a Urbánek s.r.o. [online]. 2017. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z [https://www.levne-](https://www.levne-pletivo.cz/)

[pletivo.cz/](https://www.levne-pletivo.cz/)>.

Sbazar. Mobilní domy a mobilheim [online]. 2017 [cit. 2017-01-04]. Dostupné z <<https://www.sbazar.cz/735-mobilni-domy-mobilheim>>.

Státní geologická služba. Česká geologická služba [online]. 2012. [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/app/legenda/gm50.pl?&tt_=x&mmlink=279883>.

Úřad MČ Praha 11. [online]. 2003-2010. [cit. 2017-31-03]. Dostupné z <<https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/z-minulosti-prahy-11/>>.

Útvar rozvoje hlavního města Prahy. Georeport limity využití území. [online]. 2017. [cit. 2017-07-04]. Dostupné z <<http://wgp.urm.cz/georeport/index.html?typ=parcelaHled&dotaz=728225;2464>>.

Venkovní práce.cz. Mgr. Petr Louda. [online]. 2015. [cit. 2017-07-04]. Dostupné z <<http://venkovniprace.cz/>>.

Zahradnictví Krulichovi [online]. 2017. [cit. 2017-07-04]. Dostupné z <<http://www.zahradnictvikrulichovi.cz/obchod/>>.

9 Seznam obrázků, tabulek a vizualizací

Seznam použitých obrázků:

Obrázek č. 1 Zahrada pro samosklizeň na jaře Roter Berg – Hietzing, Vídeň. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 2 Uzavřená komunitní zahrada ve dvoře domu. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 3 Průchozí kom. zahrada ve dvoře. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 4 Komunitní zahrada mezi bytovkami. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 5 Komunitní zahrada na opuštěném pozemku. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 6 Komunitní zahrada vzniklá spoluúčastí Městské části. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 7 Komunitní zahrada Prinzessinnengarten před svým vznikem a po několika letech existence. Dostupné z: <http://prinzessinnengarten.net/wp-content/uploads/2009/07/prinzessinnengarten2009-2012l.jpg>

Obrázek č. 8 Mobilní komunitní zahrada Prazelenina v pytlích. Dostupné z: <http://mrkwa.cz/wp-content/uploads/2015/08/prazelenina-1024x576.jpg>

Obrázek č. 9 Komunitní zahrada Längenfeldgarten na konci parku. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 10 Komunitní zahrada SoLila. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 11 Mapa komunitních zahrad v Praze. Dostupné z: <http://www.kokoza.cz/mapa/>

Obrázek č. 12 Mapa komunitních zahrad ve Vídni. Dostupné z: <https://gartenpolylog.org/gardens>

Obrázek č. 13 Lokalizace. Mapa ČR. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/@api/deki/files/18563/=Obrysov%25c3%25a1_mapa_%25c4%258cR.jpg

Mapa Prahy. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Praha#/media/File:Katastr%C3%A1ln%C3%AD_mapa_Prahy.PNG

Obrázek č. 14 Širší územní vztahy. Geoportal Praha. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Dostupné z: http://www.geoportalpraha.cz/cs/mapy-online#.W0t-vk1MQ_k

Obrázek č. 15 Průměrná roční teplota v ČR Český hydrometeorologický ústav. Dostupné z: <http://www.portal.chmi.cz>

Obrázek č. 16 Průměrný roční úhrn srážek v ČR .Český hydrometeorologický ústav. Dostupné z: <http://www.portal.chmi.cz>

Obrázek č. 17 Formy členství v Komunitní zahradě Vidimova. Dostupné z:

https://scontent-frt3-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-9/17309559_1342901025771541_8812192216305188238_n.jpg?oh=06b2f18f6e822308b798bed95db25363&oe=5989D902

Obrázek č. 18 Fotografie I. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 19 Fotografie II. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 20 Fotografie III. Zdroj: Eliška Šestáková

Obrázek č. 21 Fotografie IV. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 22 Fotografie V. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 23 Fotografie VI. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 24 Fotografie VII. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 25 Fotografie VIII. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 26 Fotografie IX. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 27 Fotografie X. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 28 Fotografie XI. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 29 Fotografie XII. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 30 Vysoký záhon je možné si vyrobit i svépomocí. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 31 Hmyzí domeček Komunitní zahrady Suchdol. Zdroj: Eliška Šestáková
Obrázek č. 32 Záhon s konstrukcí pro popínavé rostliny. Dostupné z: <http://www.zahrada-centrum.cz/images/illustrations/slider/000178.jpg>

Seznam použitých tabulek:

Tabulka č. 1 Porovnání komunitních zahrad v Praze a ve Vídni
Tabulka č. 2 Věková struktura obyvatel Prahy 11
Tabulka č. 3 Inventarizace dřevin
Tabulka č. 4 Inventarizace keřů a keřových skupin
Tabulka č. 5 Nově vysazené dřeviny
Tabulka č. 6 Výkaz nákladů

Seznam vizualizací:

Vizualizace č. 1 Nová část zahrady – pařeniště
Vizualizace č. 2 Fazol pnoucí na konstrukci bývalých sprch

10 Samostatné přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Současný stav

Příloha č. 2: Návrh půdorysného řešení